

érseki levéltárnokká nevezetett ki, honnan három év múlva érsek helynöki titkárrá mozdított elő. A fiatal, de máris szép készletű, eleven nyílt eszű férfi itt nagy jártasságot szerzett magának az egyházkormányzat minden ágában; mire még több és szélesebb terti alkalmat nyílt, midőn 1864-ben a primási iroda igazgatói állomása üresedésbe jövé, erre Scitovszky primás Császkát nevezte ki. E fontos állásában annyi avatottságot, buzgalmat és tapintatot tanúsított, hogy a nevezett primás halála után is nemcsak irodaigazgatói állásában megerősített Simor érsek primás által, hanem azon még akkor is meghagyott, midőn 1870-ben esztergomi kanonokká nevezetett ki. Mind a két érseke nagyra becsülte nemes jellemét és képességeit.

Hogy az irodalmi és tudományos téren föltünőbb munkásságot nem fejthetett ki, azt nem tehetség és előtanulmányok hiánya, hanem egyedül hivatali elfoglaltságában való túllhalmozottsága okozta. Császka már mint papnövendék sikertől irodalmi dolgozataival magára vonta a figyelmet s egy neveléstani pályaműve koszorút s nyert a szűk körben, melyben mint papnövendék dolgozata megjelent. A Pazmanyneumban tanulása idejében bécsi leveleket írt több magyar egyházi lapba s folyóiratban. Tanár korában a szakmájához tartozó tudományágak művelésében fejté ki tevékenységét. Egyházi tárgyakról számos cikke jelent meg a Religiónban, a mellett írt mennyiségtani dolgozatokat s megkezdte, előadásai vezérfonalául, a Bölcsészeti tankönyvét, de annak befejezésében a tanári székről az egyházkormányzathoz áthelyeztetése meggátolta. Lehet, hogy püspöki tisztétől üresen maradó óráit kedvencz tudományos foglalkozásoknak fogja áldozhatni.

Egy életrajza s közeli ismerője így jellemzi: »Lelkes hazafi, szerény és nemes, jó szívű férfi, ki érszénjét mindig nyitva tartja a szegények számára s nemcsak hogy évenként egynemű szegény tanulót istápol, hanem számos elnyomorodott családot is segít. A hazai tudományos és társadalmi közügyek iránt mindig érdeklődéssel viseltetik.«

Ily előzmények után méltán köthetjük a legszebb reményeket az új egyháznagy pályájához!

— á — r —

Mesék.*

Igazmondás.

Volt egyszer egy naiv kutya, Ki azt hívte, megköszöni faja, Meg is gyarapszik mindnyájuk java, Csak sikerüljön rámutatnia Felebarátának hibáira. Elmondogatta hát hűségesen, A mi hibát lelt egy vagy más eben, De minthogy a tisztelt tagok Más képen értik, mi az ő javok, S mint tudva van, kicsiny és nagy ebeknek Nem kellene, csak a kik hízelegnek: A mi javitónak megbukik csúnyán, Nem hogy javítsa bár csak egy kutyán; S elmarva, most merenghet a felett: Szólj igazat, betörök a fejed.

Lear király.

Hát Lear királyt is elbeszéljem-é? Ki két leányát trónra ültette, Mert ámitólág kérkedett neki Hogy ilyen-olyan forrón szereti;

* Főolvasztattak a Kisfaludy-társaság okt. 28-ki ülésén.

De harmadik lányát elkergette, Mert cziira szóval nem fordult felé. Történetünknek az a vége van, Hogy ama kettő, Goneril s Regan, Az ősz apát házából kivéti, S Kordelia nyujt menhelyet neki.

Mi a tanulság, kérdezéd?

Hogy a több száz választó kerület, Melyekből e szép haza áll, Nagyreszt megannyi Lear király: Hevülnek Reganér, Gonerilér Ki nekik eget és földet ígér; Az éggel ugyan nem igen törődnek, Annál mohóbb barátjai a földnek; S a szájok izént fecsegő Lesz általok képviselő; Míg, a kitől csak tettet várhatnának, Oda se néznek hű Kordeliának.

Greguss Ágost.

Maszlag Jankó.

„Szegény Maszlag fázik, didereg, Majd megveszi testét a hideg; Egy lyukas szűr minden ruhája, A fagyos szél könnyen átjárja.

Adjatok egy hitvány falatot, Hisz anyám oly régen elcsapott; Seprőnyelen jár, kel éjszaka, Mit bánja ha éhes a fia...

Szegény Maszlag apját megölte, Meztelen nyomta a földbe; Jaj istenem szegény gyónatlan — Milyen izzó lehet a katlan.

Szeretömet tölem eldugta, Az ördögnek oda alkudta, A ki egy szép úrfi képében Eljárt hozzá, mindig éjfélen...

Szegény Jankót szinte eladta, De Jankót a Szent-szűz nem hagyta, Száz boszorkány seprőn jött érte, S a feszület mégis megvédte.

Én könyörgök már most értetek, Rosz anyámtól nincs mit féljete! A zsolnártól borzad, elszalad, Ott áll meg az Ördög-bércz alatt.

Szegény Maszlag éhes, didereg — Adjatok hát egy kis meleglet! Egy lyukas szűr minden ruhája, Templom-tornác téli tanyája.“

Pásztló.

Fekete márvány.

— Dán beszély. —

(Folytatás.)

— Tíz éve még orvosnövendék voltam s a szigorlatra készültem. Szegény, de szorgalmas voltam. Szerelmes, de bátor-talan.

Szegénységem szorgalomra ösztönözött. Hogy tanulmányaimat folytathassam, magánórákat adtam, s hogy ne legyek kénytelen magamat sokáig így tengetni, megfeszítet érlylvet tanultam. Sem időm, sem pénzem nem jutott arra, hogy tanulótársaim mulatságaiban részt vegyek, s ha néhány napján társaságba vetődtem is, éreztem, miszerint mellettük árnyékban maradok. Ez a tudat még zárkózottabbá tett, s a zajos világvárosban egészen remete módra éldegéltem. Ámde, fájdalom, az ilyen ün-kénytes remeték rendszerint igen fogékonnyak a szerelem istennőjének csábításaira, mihielyt a végtet ennek varázskörébe ragadja őket.

Huszonöt éves koromig még csak egy árva szót sem válthattam valami szép leánynyal, hanem természetesen tehát, hogy mihielyt az első nyájasan mosolygott rám, teljesen lebilincselte szívemet. Első szó-

váltásunk után nemcsak jövőreményemet, de egész multam vágyainak eszményképét imádtam e lényben. Remete-életem álmának csak ő lett egyetlen tárgyává. E nő egy jómódú kereskedő leánya volt. A nyári szünidőre egy tanuló társammal a vidékre rándultam, hol apjának szép kis nyaralója volt, s itt ismerkedtem meg vele. Az ifjú leány szíves örömmel jött nagynénjének, a papnőnek látogatására, csak hogy falun lehessen; de hamar beleunt ez egyhangú életbe, az egyszerű paplak nagyon kirívó ellentétben állott a nagy város mulató termeivel. A pap csakis hivatalának s esténként a tarokknak élt, neje pedig igen kedvesjőlelkű asszonyka volt, de oly bőbeszédű, hogy közelében más csak nagynehezen tudott szóhoz jutni, a beszéd tárgya azonban folyvást háztartása s öt gyermeke volt, gondolatai nem igen szárnyaltak túl a kis paplak kerítésén. Lakott még nálok egy öreg leány-rokonuk, ki nagyot hallott s minden szabad idejét vallásos könyvek olvasására fordítá. Ezt tudva, nem csodálkozhatnánk önkön azon, hogy az a kisasszony, kit a fővárosban örökösen imádók rajongtak körül, itt az unalmas magányban figyelmére méltatta a szegény orvosnövendéket. A hol az ember egymaga van, könnyű ott az elsőséget kivívni. A leány unatkozott, szórakozni szeretett volna, rajtam kívül mással alig válthatott egy árva szót is, de mivel magam is nagyon tartózkodó voltam, neki kellett kezdeményezni. Ez az egy nő csakugyan nyájasságot tanúsított irányomban; ő volt az első és az egyetlen. Össze is illettünk, a mennyiben merőben ellentétek valánk. Ő gazdag, szép, bátor, sőt vakmerő, nem törődve semmit gyarlóságával, — én pedig holmi köznapias legény, szegény mint a templom egere, minden fölényem abban állott, hogy nála jóval többet tudtam.

Ő bátorított. Egészen új dolog volt ez előtte, mert hiszen eddig csak azt láttam, hogy az udvarlók szépelegnek körülte, míg én tartózkodva kerültem. Ezt nemis titkoltam tőle s ez a nyílt őszinteség is kedvesen lepte meg, mert hiszen ez is hallatlan dolog volt.

— Igazán, — mondá nevetve, — bámulom az ön nyíltságát, szemembe mondja tévedésem, mit még egy udvarlóm sem tett, de mindegy, ez is mulattat.

És én folyvást beszéltem előtte oly tárgyakról, melyekről eddig nem volt tiszta fogalma, — ő pedig kétséges mosollyal hallgatott rám, mintha valami tündérregét meséltem volna. Igazán hódító volt, mintha királynőnek nevelték volna, hogy körében, mint valami korlátlan zsarnok uralkodjék. Tökéletes szépsége s az a hasonlíthatatlan báj, mely egész lényén átvo-nult, független nézetei, ellenállhatlanná tették. Modorában szabadságot követelt s nem engedett senkinek. Egyszer az udvarlásról beszélgetvén, nyíltan kijelenté előttem: »Ha valaki nekem, előleges engedelmem nélkül udvarolni merészelne, bármennyire tisztelném is különben, kénytelen lennék egyszerűen elutasítani.« Ez nekem is szólhatott.

A szünidő vége felé a kereskedő is eljött leányáért. Derék, értelmes uri ember volt; szabadelvű s nem előítéletes, a mennyiben tudniillik erre egy félmilliomos képes lehet. Mindjárt beláttam, hogy nem elvakult pénzimádó, csak azért gyűjtötte a vagyont, hogy azt leányának, az ő egyet-

len bálványának lábaihoz áldozatul tehesse le. »Az én Flórám« — említé egy ízben a házasságról beszélgetve, — »szabadon választasz; én ebben nem gátolom. Habár Rothschild báró jönne is kérőbe és nem nyerné meg leányom kezét, egy szóval sem biztatnám a pénz-királyt. Másfelől, ha beleegyezésemet kérné, hogy hadd mehesen nőül egy ifjuhoz, ki tiszta jellemén s igaz szerelmén kívül más vagyont a házhoz nem hozhat, én mint leányomat hön szerető apa, egyetlen szalmaszálat sem tennék utjok elébe.«

Ez a biztató észrevétel rendkívül megragadta figyelmemet. Az utazás előtti estén egy kis mulatságot rendeztek, mire, engem is meghívtak. Este a kertben sétálgattunk. Flóra az öreg siket leányzóval, én pedig utánuk, kézen czipelve két kis papfiut. Egyszer csak a virágok királynéja hátrafordul s így szól: »Ugy-e bár, holnap ön is velünk tart?«

— Ezer örömmel, csak hogy... — nem engedte tovább folytatnom s így vágott közbe:

— Az a »csak hogy« azt teszi, hogy »minden esetre«, — szolt mosolyogva s aztán apjához fordult, ki a pap kíséretében tartott felénk.

— Apám, holnapra utitársunk is lesz. Miller ur velünk tart.

Ez nyílt utasítás volt a papa számára, hogy nekem a hintójában egy helyet foglaljon. Meg is tette, s én úgy éreztem, mintha a mennyországba hívna. Egész este az élvezetes utazásról ábrándoztam.

Utközben még az öreg ur jóakarát is kiérdemeltem, a mennyiben bucsuzáskor örömet fejezte ki, hogy megismerhetett s fölszólított ismerettségünk továbbfolytatására.

— Tudja mit, atyuskám, — szolt Flóra megecsirógatva az öreget, — emlékszik, hogy pörölt azért, mert beleuntam vén francia tanárom leczkéibe, nem jó lenne-e, ha Miller ur adna hetenként egy pár órát. Született francia sem beszél szebben.

— Nagyon szívesen kezet adok rá, — viszonzá a kereskedő.

Flórával ilyesmirel én még csak távolról sem beszéltem s tartottam tőle, hogy nem tölthetem be sikeresen az öreg tanár helyét, de a leánya bizalmas és átható tekintete teljesen lefegyverzett s nem mertem ellenvetést kockáztatni. Az ajánlatot elfogadtam.

Ah! azok a boldog francia órák! megvallo-m, nem igen sokat törődünk e szép nyelvvel, mert mihielyt valami nehezebb mondat fordult elő, csintalan tanítványom egyszerre kapott rajta s így szolt: »Hagyjuk félbe, nagyon kezd unatni.« S mikor másszor valami szó többféle jelentményét magyarázgattam, félbeszakított azzal, hogy mára eleget tanult. Inkább olyanokról kérdezősködik, mi a franciánál jobban érdekl. És elbeszéllette részletesen, hogy a legutóbbi óra óta mit tettem, hol jártam.

Különösen érdeklődött azon családíránt, hová én jártas voltam. Egy államhivatalnok özvegye volt az, két szép leánykájával; egyik még iskolába járt, a másikat nem rég bérálták. Csinált virágok készítéséből éldegéltek. E családdal akkortáiban egészen véletlenül ismerkedtem meg. Szomszédságunkban lakván, épen kéznél voltam, mikor a nagyobb leánya megégette a kezét s én gyógyítottam. Azután többször meglátogattam »első betegemet«,

mert: azontul a szép Konstánzia így hívatta magát általam. Az a rendkívüli érdekelttség, melylyel szép tanítványom e család, a leánya gyógyulása s minden ott előfordult apróság iránt viseltetett, oly meglepővé vált előttem, hogy egy ízben számon kértem tőle a kimagyarázhatlan rokonszenvet s ő elvesztve mintegy lélek-jelenlétét, mindent fölfedezett előttem. Hirtelen piros lett, mint a rák s nagy szeméit reám függesztve, kérdezé, ha vajjon azt gondolom-e, hogy ő talán féltékeny? E válasz oly váratlanul jött, hogy egy perczig szótlannul bámultam rá; de ez az egy percz teljesen elég volt arra, hogy Flóra magához jöjjön. Elkezdett nevetni s mindkettőnk kijátszására így folytató: »Megvallom, hogyha én orvos jegyese vagy neje volnék, nem engedném meg az oly szép betegek gyógykezelését, minő az ön kis Konstánzia lehet!«

Ez éjjel örömláz miatt nem alhattam. Máskor a leczkeóra előtt bájos mosollyal adta tudtomra, hogy bele sem pillantott a könyvbe. »De nines is arra már szükségem,« mondá, — »most önnek kell valamire készülnie.«

— Nekem? ugyan mire?

— Hát... hát bálra.

— Ugyan hová gondol, soha sem tanultam táncolni.

— Hát megtanul, én is azon kezdtem.

— Talán tréfál, Flóra kisasszony?

— Koránt sem. Tudok már eleget francziál s ezért le vagyok ön iránt kötelezve, most önön a sor. A napokban atyám fényes estélyt rendez, megünneplésére ama szerencsétlen husz évnek, mit leánya elérend. S csak ön lenne azon egyetlen lovag, ki velem egyet sem fordulna?

— S ohajtaná, hogy én a lovagok sorába legyek igatva. Parancsoljon s inkább elindulok még ma Törökországba s a szultán kertjéből a legszebb rózsát rablom el.

— Nem parancsolok semmit; én öntől csak kérni tudok s ne feledje el, hogy ez az én első kérelmem. Az estélyen fog ön lovagomná avatgatni s higgye el, nem lesz szükségé Titania vagy Oberon segélyére. Megigéri?

Lehetlenség lett volna tagadó választ adnom. Irítottam a tánczról, de nem volt menekvés. Mint valami kőbor lovag kerestem a bűvészt egy újsághirdetés nyomán rá is akadtam. Ruffnak hívták. A szerelem csodákat tesz; e bűvész néhány óra alatt betanítá azon varázsléptekeket, miket a világ keringőnek, polkának s galopnak csufol; a mazurka rejtélyes titkaiba nehezebben tudtam behatolni. »De a nélkül is meg lehet alapítva az ön szerencséje«, — vigasztalt tánczmeisterem.

Mennél közelebb jött a végzetes estély ideje, annál kínzóbb aggály vett rajtam erőt. Előtte való este bizonyos ürügy alatt elmentem Flóráékhoz, remélve, hogy könnyűen rajtam s fölment ez áldozattól. — »En édes istenem,« — szolt mosolyogva Flóra, mihielyt e kényes tárgyat érintettem, — hát ki kényszeríti önt, tehet a mit akar. Talán a kis Konstánzia is holnap ünnepli születésnapját; nagyon sajnálnám, ha megfosztanám kedves vendégétől. Legyen szíves tudatni velünk, ha máshová lenne meghíva.«

Ezzel kisurrott a teremből, én pedig ott maradtam Flóra hat nőrokon közt, kik fölálva rám, majd egymásra nézettek.

— Azt hiszem, hogy itt jóval több kilátása lehet, mint amott, — sipegte Janka néni. — Ezt a kettőt nem is lehet egy nap említeni, — sohajtá Ilona néni.

— Talán csak megértette Flórá, — mondá Tera néni.

— Hát azt hallotta, hogy holnap Flóra fivére, a szép hadnagy szintén vendégünk lesz? — sutogta Czeczil.

A többiek hallgattak, csak fejüket rázták. De az öreg Kláres néni, mikor az ajtót utánam betette, így sutogott: »Hejh! ha az ur sejtene, a mit én tudok, a világért sem maradna el.«

Nem haboztam tovább. Este a kittözött időre készen voltam; egyik barátom, ki szintén meg volt hívva, eljött hozzám, hogy együtt menjünk. Ujdonat új öltönyben sehogy sem éreztem magamat otthoniasan. Szép nyakkendőmet a kis Konstánzia horgolta; fénytópánom s kijavított kalapom volt, és még hozzá — minő fénytűzés — egy pár valódi francia keztűt.

— Ha ma meg nem alapított szerencsédet, — jegyzé meg barátom tetőtől talpig végig nézve, — akkor mondj bucsut a világnak.

Magam is ilyenformán gondolkoztam. És mindkettőnknek igaza volt. Örömben be akartam mutatni barátom előtt legutóbb tanult tánczművészetemet, mikor szerencsétlenségemre az első fordulatnál e végzetes márványgolyóra léptem, melyet mosónőm kis fia Péter ejtett ki zsebéből, midőn szépen kimosott fehér ruháimat hazahozta; jobb lábam kisiklott, balterdem pedig erősen a padozathoz vágódva s pompás fekete nadrágom háromfelé szakadt.

Azt tán fölösleges is mondanom, hogy a bál fényes előkészületek teljesen kimeríték különben is szűk erszényemet s azon kívül másik ily öltönydarabbal nem rendelkezhettem.

A mint e fölött töprenkedtem, barátom állott elé egy indítványval, hogy ő nem megy el s ide kölcsönzi nadrágját nekem. Egy ideig vonakodtam, de elvégre is engedtem. Fölhúztam a nadrágot, de a fájdalom, csak is bokáimig ért s ebben magántánczot járnai, valósággal nevétséges leendett.

Sok ideig tanakodtunk, míg végre pajtásom újra kisegített a hinárból. »Várakozál egy kevéssé, majd keritek én valahol egyet.« Ezzel leszaladt a lépcsőn. A kevéssé hosszú idő lett. Nagysokára megjött, de ruha nélkül; nem találta sehol az illetőt. De hogy az estét unalmasan ne töltsük, hozott magával egy félüveg puncsot, egy pár csigát, azt mondva, hogy e mellett elsakkozhatunk egy pár játszmát s észrevétlenül elsuhan az este. Megköszöntem mind azt, a mit már tett, mind azt, a mit teendő volt, de most az egyszerű csak arra kértem, hogy siessen a kereskedőhöz s igyekezzék valahogy kimenteni elmaradásomat.

— Megteszem, szívesen, — mondá barátom, — bizhatol ékesszólásomban.

Olyan régen volt már, hogy nyugodtan, sőt mosolyogva gondolhatok vissza ez estére. Szerencsétlenségem nem is szomorú — mint inkább vigjátékba illenék; de akkor, uraim, a dolognak csakis szomorú oldalát láttam s a legmélyebb bánat csüggesztett el.

A szegény tanulónak rendesen farkasétvágya szokott lenni, de akkor szememet sem vettem az ételre s szerelmem elleni árulásnak tekintetem volna a puncsot ajakommal értetni.

Egy ideig fél bálí öltönyömben járkáltam föl s alá, keresztbe font karral állottam meg levetett nadrágom előtt, mint az elbukott Napoleon Európának szétkuszált térképe mellett. Végre mélyen sohajtva oldoztam le csinos nyakkendőmet, fölvettem köznap ruhámat s lassan haladtam le a lépcsőn. Lábam vagy talán ösztönöm egyenesen arra az utcára, s a ház elébe vitt, hová vágyakoztam. Az egész második emelet ki volt világítva; hangzott a zene s a ház elébe nagy néptömeg csődült. Én is közibök vegyültem s megvonva magamat egy gyérfényű lámpa árnyékában, meredt szemmel néztem a kivilágított ablakokra s a mögöttük elshunó árnyakra. Egyszer

ment s a nyitott ajtón keresztül láthattam, a mint az előszobában, mely egyszersmind a virágáros család műhelyét szolgált, egy ideig két öreges nővel beszélgetett. Mind-egyik le volt fátyolozva, hangjok ismerős volt előttem, de kisebb gondom is nagyobb volt, hogysem velök törődjem.

— Mit ki nem tudnak gondolni néme-lyek, — mondá öreg barátném visszajövet, — ez a két nő minden áron azt akarta, hogy állítsak össze nekik holnap délutánra egypár nagyobb virágfüzért, egyiket fuk-sziából, másikat rózsákból.

— Aligha nem vidékiek, jegyzé meg Konstánzia.

— Valószínű, — viszonzám.

Kétségbeesésemben is először mosolyogtam, majd boszankodva csaptam be az ablakot s ledőlven pamlagomra, mélyen elaludtam.

Azt álmodám, hogy estélyen vagyok, de ott ama paplakon, hol először láttam Flórát, nem pedig a kereskedő pompás palotájában. Nem láttam zenekart, csak barátom és kalauzom Ruff ur állt közép-ten, kezével verve az ütenyt: egy, kettő, három; minden rendén ment. Flórával léptettem s úgy rémlett, mintha talpam nem is érné a földet. A lepketánczban repültünk egymással. Hirtelen előttem termett unoka-testvére a hadnagy, kit azelőtt még soha sem láttam, mellette ott állott két fátyolozott nő.

Indián főnök és családja.

csak éles fölkiáltást hallok hátam mögött. Hátra fordultam, s íme, a tömeg között megpillantom Konstanciát és anyját. Valami látogatásból magukban mentek haza; az udvariasság azt parancsolta, hogy ne hagyjam magukra, s melléjük szegődtem. Egészen házig kísértem, s mivel anyja a lépcsőn nehezen tudott menni, a szoba-ajtóig kellett kísérem.

— Ugyan jöjjön be egy pár percze, nézze meg mily szép virágot készítettünk; holnap reggel küldjük el, Konstánz azt mondja, hogy ez az ő remekműve, — szól a öreg asszony nyájasan.

Bementem s talán néztem is a virágra, de arra már nem emlékszem tisztán. Egy percz mulva csöngettek. Az öreg nő ki-

— Azt hiszem, mondá az idős nő, — önt ismerték, mert az egyik mindjárt azt kérdezte, ha vajjon ön nem Miller orvos-növendék-e?

Az egész dolog nem igen érdekelt. Még egypár szót váltva, búcsút vettem s haza felé indultam. Aludni nem tudtam, leheve-redtem a pamlagra s úgy számítottam egymásután a lassan tipegő órákat.

Kétszer is kinyitottam az ablakot s elnéztem hosszán a sötét éjszakát. Végre kezdett szűrődni keleten, és még ekkor is úgy rémlett előttem, mintha a kereskedő házától a zene ide is elhallzanék. De csak-hamar beismertem csalódásomat. Az éjjeli őr hortyogása hangzott föl hozzám, ki egy közeli boltajtó küszöbén szenderedett el.

— A boszorkánynyal vagy a lidérez czel tánczol-e ön? — kérdezte tőlem.

— Köszönöm, egyikkel sem, — válaszolám s már tovább akartam lejtteni Flórával, midőn hirtelen elröpítette mellőlem, ott hagyva számomra a rezes orru Janka és a pupos Czeccil nénit. — Kivágott fehér bálí ruhában állottak előttem, egyik fukszia, a másik rózsafüzérrel díszítve s méltatlan-kodva kérdezték, ruhámra mutatva, hogy mikép merészlek itt ilyen öltönyben meg-jeleni. Végignéztem magamon, s ki írná le rémtülsémet, — ruhám alsó részét ott-hon feledtem. Hideg verejték gyöngyözött arczomon.... és fölébredtem.

(Folyt. követc.)

Siremlékek.

A halottak napját az egyház arra az időre tette, mikor az ősök hullatja a fák leveleit, a dér fehér zománczsal vonja be a fűvet, a közelgő tél előpostáiként fűtyölnek a szelek, s minden az elmúlásra emlékeztet. De a temető megnépesül látogatókkal, az esthomályban fül-gyulnak a lámpák ezerei, a sarkert hervadását friss koszorúk sokasága takarja el, s a szívekben a földobogó emlékezet, a szemekben a csillogó könnyek s az ajtákon a szeretet susogó hangjai mind azt mondják, hogy az elköltözettek képét megőrizte a hűség s a halottak álmát a kegye-let nem szűnt meg virasztani.

Ha a család a sirra borul, melyben leg-drágább kincse pihen az enyészett ölen s a hitvesi vagy gyermeki szeretet egy kisded mé-

majd mi is elmulunk. Ha nem lehetünk is a nagy kötelességek tragikái hősei mint Batthyány Lajos, ha nem ihlet is a muzáik csókja mint Kisfaludy Károlyt, ha nem lehel is homlo-kunkra a fenség istennője mint Lendvaynak vagy ajkunkra a humor tündére mint Szerda-helyinek, ha nem fon is nevünk körül koszorut s nem vési nevünket éretztáblájára Klio mint Szalay Lászlónak: valami szerep mindnyájunk-nak jutott az életben; egy kis kör, melyet jól betöltenünk a kötelességérzet vezérelt, legalább egy család, melyet boldogítanunk a szeretet megtanított. Nem halunk meg egészen s min-denestől, vigasztaljuk magunkat a római költő-vel; nevünk nem vész feledésbe, legalább míg azok élnek, kik tanui valának szerelmünknek s küzdelmeinknek; s míg sirunk kis halmát egyenesre nem lapítja az idő: nem marad az koszorutlanul.

tott világ széles körben veti sugarait, mintha jelképezné az elhunytak messze világító szel-lemét.

Ez emlékek közül csak néhányat állítunk össze egy csoportozatban. Köztük Batthyány mauzoleumát, egy a mint tényleg kivéve van, eltérőleg az eredeti — s általunk is közlött — tervtől; Kisfaludy Károly megújított sírját; Szalaynak még nem közölt egyszerű, nemes jelleméhez illő követ s Lendvay és Szerdahelyi sírszobraikat.

A kegyelet mindeniket s a többieket is föl fogja keresni halottak napján. A koszorúk, mi- ket sírjokra tűz, elhervadnak az újj, s a mécs, melyet meggyújt, leég éjféltre. De nevök emléke él, évről évre megújul, míg a nemzedék, mely őket ismerte, megörzés végett át nem adja a késő utódoknak.

— á —

A kerepesi-uti temetőből.

cset gyújt a szív pora fölött, mely érettek égette el magát: megindító. De ha egy sírhoz egy egész nemzet zarándokol, vagy a génusz áll lefordított szövénekével s ég felé mutató ke-zeivel, a mély meghatottságban valami fölemelő van, a mi kibékít sorsunkkal s megengesztel földi pályánk rövidsége iránt. Mert élni, hogy leessünk mint az őszi lomb s elmúljunk mint a völgy fölött átsuhanó szellő, vajmi szomorú. De élni, hogy hatásunk túlélje földi napjainkat s nevünk túléljen a kegyeletben, emlékün-k tetteink gyümölcsében s sirunkat áldás koszo-ruzza és porainkból új lelkesedés magvai csí-rázzanak föl: lélekemelő.

Ez a halottak napjának vigasztalása, az élők nézve. Kik ma e sírok között járunk s meggyújtjuk a szeretet mécseit kedveseink emlékezetének, vagy a kegyelet egy-egy szerény lámpáját nagyjainknak, remélhetjük, hogy a mi sirjaink sem maradnak kopáron és setéten, ha

A budapesti temetők, s kivált a kerepes-uti nagy sarkert különösen megható látványt nyújtanak ily alkalommal. A tért, meddig a szem belát, népsokaság hullámzó áradata tölti be, kik övéiknek, vagy a közügy halottainak sírját meglátogatni s megkoszorúzni jönek. Estenden meggyulnak a lámpák, s mintha az ég, melybe ama porhüvelyek szellemei szállot-tak, minden csillagaival lejött volna, viszonzni az élők látogatását. Az élők városa soha sem oly népes, oly élénk s oly érzésteljes, mint a halot-tak városa az év e napján.

A pesti temetőben sok kitűnőség sirja van s a kegyelet és a szeretet a legtöbbnek hantjait díszes emlékekkel jelölte meg. Vörösmarty, Czuczor, Balassa, Egressy, Pákh, s számosan, kik-ről a nemzeti kegyelet tisztelettel emlékezik, itt nyugszanak; s a hazafi emlékezése itt együtt találja őket. Legtöbb virág és koszorú az ily sirhantokat lepi s a hamvaik fölött meggyujt-

A tőkenevekedés törvénye.

(Stuart Mill „A nemzetgazdaság alapelvei“ című művéből.)

Az értelmi és erkölcsi rugók különböző-sége folytán nagyobb különbség létezik az emberi-nem különböző részeinél a tevékeny gyűjtési vágy erejére nézve, mintsem azt gon-dolni szokták. Az általános polgárosultság elmaradt állapota gyakran sokkal inkább az ezen, mintsem azon más tekintetben való fogyatkozások eredménye, melyek nagyobb figyelemben részesülnek. Így péld. egy vadász néptörzs körülményei közt élve az embereknek, hogy úgy szóljunk, szükségkép könnyelművé s a jövővel mitsem gondolóvá kell lenni, mivel ez állapotban semmi olyat nem tüntet az föl, melyet egész biztossággal akár előre látni, akár megváltoztatni lehetne. ... A jövő szük-

ségeiről való gondoskodásra ösztönző indokok hiánya mellett még azon felfogást és cselekvési megszokottságot is hiányzik, mely az elmét az egyes távolabb eső pontok, és az ezek összekötésére szolgáló események egész hosszú sorának folytonos összefüggésben tartására segíti. Még azon esetben is tehát, ha a fölkelte indokok képesek az ezen összefüggés eszközölésére szükséges szellemi működést előidézni: még hátra van a feladat, hogy az elme olynemű gondolkodás és működésre szoktatassék, hogy valóban létesíthesse is azt.

Igy például a Sz.-Lőrincz folyó partjain több apró indián falu létezik; általában terjedelmes földek környezik azokat, melyekről a fákát úgy látszik már régen kiirtották, s e mellett terjedelmes erdőrészeket csatoltak hozzá. Az irtott föld igen ritkán, sőt mondhatni sehol sincs kultiválva, sőt az erdőbe sincsenek használati utak csinálva. A talaj azonban termékeny: de ha nem volna is az: nagy halmazokban fekszik a trágya házak körül. Ha minden család félholdat bekerítene, fölészántaná, s burgonyával vagy kukoricával beültetné: az is elegendő élelmet szolgáltatna nekik egy fél évre. Mindamellett is minden lépten-nyomon rendkívül nagy szükségét szenvednek, mely az olykor mértékeltlenkedéssel együtt napról napra szemlátomást apasztja számukra. Ez erős közömbösség nem származik valami nagy mérvben a munka iránti ellenszenvből; mert sőt ellenkezőleg igen szorgalmasan ráadják arra magukat, ha közvetlen jutalmat kapnak érte. Így pl. kiváló legfőbb foglalkozásuk, t. i. a vadászat és halászat mellett, melyre mindenkor kész szívvel mennek: a Sz.-Lőrincz folyami hajózásnál is nagyban alkalmaztatnak, s egészen láthatók az evezőkkel vagy a kormányruddal kezökben azon széles bárkákban, melyek e célra használtatnak ott; és mindig ők szolgáltatják az uszató tutajoknak valamely vizesénél levezetésére szükséges segédkezek legnagyobb részét. S nem is a földmívelési munka iránti idegenkedés képezi amaz akadályt; ez kétségtelven uralkodó előítélet nálok; — ha azonban a pusztai előítéletek eltávolíthatók is, tevékenységi szellemet nem mindig lehet teremteni. Ott, hol a földmívelési munka eredménye menél előbb látható és eléggé nagy: ezek is ráadják magukat a mezőgazdaságra. Így pl. a Sz.-Ferenz tavában fekvő kis szigetek némelyike, Sz.-Regis indián falu közelében, kedvező a kukorica-termesztésre, a mely növény itt százszorosa magyati is hoz, és már félértekorán is kellemes és tápláló eledelt nyújt. Egyes részek tehát a szigetek legjobb földjei közül minden évben mivelés alá jönnek e célra, s minthogy fekvésük miatt nem hozzáférhető a barmoknak: semmi kerítésre sincs szükség; de ha még ezt is kellene csinálni, azt hiszem, más ez is elegendő akadály volna arra nézve, hogy itt is ép úgy föl hagyjanak a földmíveléssel, mint a szomszéd falvak körül teszik azt. Egy időben úgy látszik, ezek is vetés alatt állottak; a szomszéd gyarmatosok barnai azonban minden oly vetést elpusztítottak, mely nem volt kerítéssel körülvéve: az annak következtében szükségessé lett újabb munka már megakasztotta a termelést, mert oly eszközök egész hosszú sorára utalta őket, melyeknek sokkal lassabban látszik valami eredménye, mint a mely az ily kis társaságokban meglevő tevékeny gyűjtési vágy erejének megfelelő volna.

Méltó azonban megjegyezni magunknak, hogy azon eszközök, melyeket e célból készítenek, egészen jól vannak készülve. Az általuk mivelt apró kukorica-földek, egészen tiszták a gyomtól és jól meg vannak kapálva, s valóban bármely kis elhanyagolás e tekintetben nagyban leszálaltatná a termést; a tapasztalás erről már teljesen meggyőzte őket, s most tehát a szerint cselekednek. Világosan láthatólag tehát nem azon munka képezi az akadályt, melyre a nagyobb terjedelmű földmívelésnél szükség volna, hanem — a munka gyümölcsének távolága. S valóban biztos vagyok felelő, hogy némely távolabb társaságnál a földre fordított munka sokkal felülmúlja a fehérekét. Ugyanazon darab föld szintelen vetés alatt lévő, a trágyázás pedig még nem használtatván: aligha hoznának azok valami termést, ha a leg gondosabban meg nem miveltetnék, s úgy kézzel, mint kapával el nem porhanyították a föld. Ily körülmények között a fehér ember inkább egy új darab erdőt irtana ki. Ez ugyan az első

évben aligha hoz számára valami gyümölcsöt s a következő évektől kell munkája jutalmát várni; az indiánra nézve azonban a későbbi évek igen távol esnek arra, hogy elegendő befolyással lehessenek elhatározására, — habár annak elnyerhetéseért, a mit a munka néhány hónap alatt meghoz, még nagyobb igyekezettel dolgozik, mint a fehér ember.

E nézetet megerősítik a jésuitáknak a paraguayi indiánok civilizálására irányzott törekvéseik közben szerzett érdekes tapasztalatai is. E vadok bizalmát ugyanis a legendakivül mérvben sikerült megnyerniük, s elegendő befolyást szereztek maguknak ezek fölött arra nézve, hogy azok egész életmódját megváltoztassák. Feltétlen megadással és engedelmességgel találkoztak mindenütt. Legelőször is a békét állították helyre közöttük: aztán pedig az európai földmívelés minden mesterfogására megtanították őket, — és pedig számos nehezebb nemükre is. Mindenféle láthatók voltak már — ugymond Charlevoix — az aranyozók, festők, szobrászok, arany- és óraművesek, ácsok, asztalosok, stb. műhelyei. E foglalkozások nem az illető művészek személyes használatáért folytattak, mert a termény a missionáriusok föltétlen rendelkezése alá esett, a kik önkéntes zsarnokság után kormányozták a népet. A munkától való irtózással tehát teljesen le volt győzve; — a valódi nehézséget a nép könnyelműsége, t. i. arra való képtelenség képezte, hogy a jövőre gondolkodjanak; — és azon körülmény, hogy ennek következtében a legfáradhatlanabb és parányiságokra is kiterjedő föltöltekre volt szükség azok részéről, a kik oktatóik voltak. Így például eleinte, ha rájuk hagyták azon ökröknek gondját viselni, melyeket szántásra használtak: semmivel sem tördő gondatlanságuk valószínűleg még éjszakára is az ekébe fogva hagyta volna azokat. Sőt hogy még rosszabbat említsünk: volt rá eset, a midőn egy vacsoráért is levágták azokat, — azt híven, midőn ezért megdorgáltattak, hogy teljesen elegendő mentesül szolgáltsanak előadás: miszerint ehettek voltak. . . . A lelki atyáknak — ugymond Ulloa, — meg kellett látogatni lakházaikat is, hogy megvizsgálják: valóban mire van szükségük, mert e nélkül maguk az indiánok soha semminek sem néztek volna utána. Még akkor is jelen kellett lenniük, ha marhát vágtak, — nemcsak azért hogy, egyenlően osztozzanak meg a huson, hanem inkább hogy hasztalanul semmi kárba ne vesszen belőle. Mind e gondoskodás és föltölte mellett is azonban, — ugymond ismét Charlevoix, — s minden arra irányult elővigyázat dacára is, hogy az élet szükségleteiben valami fogyatkozás ne álljon elő: néha mégis nagy zavarba jöttek a missionáriusok. Gyakran megtörtént, hogy az indiánok még annyi búzát sem tettek félre maguknak, a mennyi vetőmagnak lett volna elegendő. A más egyéb szükségleteket illetőleg pedig, ha eléggé nem vigyáztak volna rájuk, csakhamar minden élet-fenntartási eszköz nélkül maradtak volna.

(Folyt. követk.)

A vénasszonyok nyara.

Mielőtt az ősz a télbe menne át, nem ritkán oly nyári meleg idő áll be, s a kedves nap oly aranyos, pompás fényben tündöklő, mintha előlegesen is kárpótolni akarna azokért a mogorva napokért, melyek később bekövetkezni fognak. E verőfényes őszi napok ellenállhatatlan vonzanak ki a szabadba, hogy gyönyörködjünk utoljára a felhőtlen kék égből, s a természetben mutatkozó pezsgő életben.

Ha mélyző tekintetünket szerte hordozzuk a levegőben, mindenütt vékony fonalzálakat, mint kacsu légi szellemeket látunk a levegőben uszálni. Az ugynevezett vénasszonyok nyara ez, s ama finom zálakat népünk ökönyálnak nevezi.

Mig a nép majd valóságos ökönyárból, majd a harmatból származottnak hiszi őket, mi tudjuk, hogy nem egyebek azok pókszöveteknél, melyeket a szél tova hajt. Ezzel azonban e tünemény még nincs kellőleg megmagyarázva, s vannak oly mozzanatok, melyeket bizonyára sokan érdeklődéssel fogadnak olvasni.

Habár a pókok finom szövetei sokakra nézve ellenállhatatlan, noha önkénti borzadályt okoznak, mégis a mi a szövésben és fonásban

mutatkozó ügyességüket illeti, ezt nem bámulhatjuk eléggé; azt a művészetet, mely — habár nem minden póknál található is föl — a finomságban s a szövés elrendezésében oly végtelen nagy változatosságot mutat föl, hogy az ember öröktől fogva bámulattal szemlélte. A póknak ezen ügyessége, melyet ember nem képes utánozni, nem egyszer vált már a költészet és monda tárgyává. Így p. o. azon rajzolat, melyet Plinius a római természetbúvár a póknak hálósövetéről adott, nagy mértékben költői. Nemcsak az indusok, hanem a Talmud és Korán, sőt a keresztény népek mondáiban is szerepelnek a pókok. Ezek mentették meg Dávidot és Mohamedet, szent Caninust és nola Felixet üldözőktől az által, hogy ama barlangokat, melyekbe azok menekültek, behálózták.

A nedv, melyből a pók a maga fonalt fonja, cseppekben jön ki a hátsó testen lévő 4—6 bibircséből, melyek mint egy szita, számtalan finom porosokkal vannak átluktatva, s melyekből ezernyi parányi-cseppecskékben szivárogoz ki az üvegszerű nedv. Minden csepp egy fonallá lesz, s mind ezen ezernyi szálaikkal egy fonallá egyesülnek, mely noha ezernyi fonallal összetételéből áll, mégis oly finom, hogy 14,000 ily fonallérnél egy hajszál vastagságát. Hogy a szövésnél az egyes szálaik össze ne kuszálódjanak, ezt a pók az által eszközli, hogy a lábait borító szőröket győntől használja. Mig a mi kereszties pókunk hálóját rendkívül finomságánál fogva árnyékban teljesen láthatatlan, s csak fényes nappal, a szálaik ragyogása folytán tűnik szembe, vannak oly pókok is, melyek a kolbárit rabul fogják, sőt még az ember is csak ügyetlenségig tud egy ily fonallal behálózott erdőn áthalolni.

A vénasszonyok nyarának e tüneményét több természetvizsgáló tette már tanulmányá tárgyává. — Dr. Ohlert október első napjaiban szép enyhe időben egy letartott erdőhelyen azt észlelte, hogy a földön, a bokrokon s a földarabolt farakásokon a legkülönbözőbb fajú pókok hemzsegek, melyek élénk mozgásban s tevékenységben voltak. Egyetlen nyírlevélen gyakran 6—10 pók is volt, melyek versenyeztek a levél csúcsának elérésében. Ha ez egyiküknek sikerült, fölgyesedett oly magásra, a mint csak telt tőle, hátsó testét részben fölartotta, s a nedv-bibircséből egy fonalt bocsátott ki, mely mind hosszabb lón, s a szélben lóbogott. Midőn a fonat 20—30 láb hosszúságra nőtt, a pók elhagyta helyét, s a fonatra helyezkedve vitette magát a levegőben.

Alig hogy elvitorlázott, azonnal egy másik pók foglalta el helyét, s néhány perc múlva hasonló módon követte az első légi utját. S miután a bokrok minden leveléről, s az ölfák minden kimagasló pontjáról, melyek szabad álláspontot nyújtottak, számtalan pók vitorlázott el hasonló módon, ebből már elképzelhetjük, hogy a pókok ezrei vitettek egyszerre ugyanazon irányban, s minden pillanatban mások követték őket. Természetes, hogy gyakran számtalan ily fonat keveredett össze a légben, s egész gomolyokat képeztek, a legtöbb azonban az utolsó fák ágain fonakadt, s zászlóként lóbogott a levegőben. A mint ezen eset beállt, a pókok azonnal a falevelek csúcsára másztak, új zálakat eresztettek, s újra elhajóztak rajta a messze távolba, míg meg a szemlélő szeméi elől végkép eltűntek. Ha az utazás alatt, a szabad levegőben, több fonat egymásba tapadt, úgy hogy nagyobb csomók s gomolyok képződtek, a pókok e csomókra másztak, és vagy kényelmesen ülve, vagy ide s oda mászkálva, mint egy kis léghajón folytatták röplésüket.

A pókok, melyek e zálakat ereszték, igen sok és különböző fajhoz tartoztak. Számosan voltak közöttük ama kicsiny, fekete, mogékonny fájából, melyek — szerencse-pók nevezet alatt — a hölgyek előtt még legszenvedhetőbbek. A nagyobb fajokból csak fiatal, még teljesen ki nem fejlett példányok működtek, s közöttük olyanok is, melyek nem szönek vadászálókat, hanem röptében fogják el zsákmányukat.

Schröder egy kanadai nyárfákból álló csoportozaton nagy tömeg pókot látott az ökönyál készíttéssel foglalkozva. E fonalszálak segélyével változtatták a pókok helyeiket, de nem volt ott semmi emelkedetebb tárgy, melyhez a keresztet fonat kapaszkodhatott volna. A lóbogó fonalt újra meg újra be kellett a pók-

nak huznia, mely aztán összeomlásult, s olyan-nak látszott, mint egy fehér pelyh, melyen az állatka visszazaladt azon pontra, hova a fonat megakasztva volt, hogy ismét egy 2-ik s 3-ik haszontalan kísérletet tegyen egy átjáró híd előállításához. A pelyhek eleinte az ágak és levelek közt megrekedtek; a szél majd itt, majd amott egy-egy zálalt elszakasztott s magával vitte, úgy hogy százával röpködtek a zálak és gomolyok a síkságon.

Ha egy oly szál, melyen pók foglal helyet, elszakad, ezzel a pók helyváltoztatási szándékát nagyobb mérvben eléri, mint maga is akarta. Mint valamely csónakban, vitorláz a légen át. Schröder egy ízben látott ily légi utazást. Elberfeld közelében volt; a reggeli szél nem volt nagyon erős, s tehát képes volt a légben utazó pókkal együtt haladni. Jó nagy darabig futott mellette, s még aztán is sokáig tekintett részvétellel az állatka után. Ily módon a pókok nagy távolságokra képesek eljutni. Darwin 60 angol mérföldnyire a száraz földtől, a kis apró, vöröses pókok ezreit látá fonalaikon hajója után repülni, s rajta meglepedni. Murray és Rosenhayn azt hiszik, hogy itt nem a szél, hanem a villanyosság adja a mozgató erőt. A pók szálaí ugyanis nemleges villanyossággal bírnak, és így a földtől eltaszítottnak, ellenben a magasban levő igenleges villanyossággal bíró légrétegek által vonzatnak.

Már Aristoteles is azt észlelte, hogy a pókok az általuk eresztett zálak segélyével odábbjártak magukat a levegőben. A zálakat kieresztik a levegőbe, s ezeken sétálnak ide-oda, mint a költőfélcsozók a kötélén. Virey ellenben azt állítja, hogy a pókok is képesek lábalk segélyével a levegőben repülni. Ez azonban nem áll, mert ha a fonalt, melyen a pók függ, elszakítjuk, a pók leesik.

Azonban itt még mindig azon kérdés merül föl, hogy ezen nagymennyiségű, u. n. ökönyálát miért látjuk mindig csak ősszel, s máskor soha? — Erre nézve többféle nézet nyilvánult. Mondják, hogy a pókokat ezen rendkívüli tevékenységre az őszon vízi, mert érzik a tél közelgését, s a hideg elleni oltalmul készítik oly sürgetően e meleg takarót. Mások valószínűbbnek tartják, hogy a tojásaik és fiuk betakarása s melegen tartása végett dolgoznak ez időszakban oly szorgalmasan. Legújabbban ama nézet is fölmerült, hogy a pókok ezen szöveteikben, melyeket a levegőben röpködni látnak, végzik párosodásukat.

Dr. Ohlert sem tud e tárgyban kielégítő magyarázatot adni. Szerinte e tünemény talán azért van, hogy a télen föl nem használható fölőseges nedvtől szabaduljanak, mielőtt téli szállásukra költöznek; — vagy talán onnét, mivel az őszre már igen megrikult rovarok nem jönnek elegendő számmal az egy helyen kifeszített hálókba, s ezért a pókok kénytelenek nagyobb irtást bekalandozni.

Mindezek csak gyanítások, s kénytelenek vagyunk e téren is, mint a természetnek oly sok más tüneményével szemközt, bevallani tudatlanságunkat.

Kiss Elek.

A csendes-tengeri vaspályán.

II.

Az utazást Uj-Yorktól San-Franciskóig a yankee-k ma egyszerűen csak „egy kis kirándulásnak“ nevezik. Bezzeg más valami volt az 1868-ig, mert akkor Bentontól Truckee-ig, tehát körülbelül 1000 angol mérföldön át, az utast egy irtózatos sivatagon a szőlővalódi értelmében keresztül zötyöggették; az pedig nem lehetett nagyon kellemes utazás. De azért e „kirándulás“ a figyelmes utazóra nézve mégis sok ingerrel volt ösztökélve; láthatta, mint állnak elő a helységek gomba módjára az épülő vasut mentén mindenütt, s hogy hagyatnak, és hogy pusztulnak el azok ismét úgy szölvá egy percz alatt. Könnyen és gyorsan támadt ott egy olyan „város“ a semmiből. Előbb sátrakat ütnék föl, később néhány fakunyhót építenek és néhány hét múlva már kész házak érkeznek oda Chicago műhelyeiből, csak épen föl kell azokat állítani. 1867-ben Julesburg még fontos hely volt Omaha és a Sziklás-hegység közt, de mikor nem sokára Cheyenne indult virágzásnak, Julesburg bámulatosan rövid idő alatt egészen feledésbe ment.

Hogy ezekben az új helységeken, hol a fehérbőrű gonosztevőknek a söpredéke szokott kisebb-nagyobb számban összeseregelni, eleinte nagyon is féktelen élet uralkodik, eléggé tudva van. A lynch-törvényeknek, a mely ott való-ságos áldás, és a közbiztonsági bizottságoknak mind a két kezük tele van dologgal, s igen sok fát lehet látni némely szép reggelen három-négy gazemberrel fölűlő. Az ottani becstel-es emberek annyira nem érzélgősek, s oly praktikusak, hogy a tolvajt, gyilkost vagy más efféle átalános veszélyességű semmirekellőt nem sokáig gédélgetik, hanem minden sokadozás nélkül egyszerűen fölakasztják. És ezt igen okosan cselekedik. Ők az olyan emberek, ki nekik a gyilkosokkal szemben a halálbüntetés előírását javasolná, arcába nevetnének és hátat fordítanak neki. „Lynch mester“ a megrögzött gonosztevők, tolvajok, gyilkosok, veszedelmek és lólopók iránt nem nagy rokonszenvvel viseltetik, s ezért bár kissé drasztikus, de mindenesetre gyakorlatias módon tisztogatja meg az új helységeket haszontalan és ártalmas szeméjtől. Ilyenkor aztán csakhamar megürülnek az oly deszkabódék is, melyeknek gyanus portékáik puszkából, revolverekből, pisztolyokból, töltényekből, hosszú éles késekből s más efféle gyilkos szerszámokból állanak. A kiűzött akasztófavirágokat rendszeren követi az a néhány „hölgy“ is, a kik azért vetődtek ide, hogy amazokat mulasszák.

Black-Buttes-től a Vörös-pusztaságig az egész táj szomorú, sivár sivatag, a melyben Simonin egyetlen élő emberrel sem találkozott, sőt még zergét sem látott. Ilyen pusztaság közepette fekszik Separation állomás is, a két oceán vizválasztójának épen a közepén. Utazónk 1868. szeptemberében a postakocsiban nem valami kedves és megnyerő társaságot talált; utitársai a lehető legdurvább yankee-k voltak mind egy szál. Ordítottak és káromkodtak, füttyöztettek, ittak és természetesen bagóztak. Black-Buttes állomás, Omahától 792 mérföldnyire, hol a vasut még akkor végződött, számtalan sátorból állt, melyekben vasuti munkások tartózkodtak; a legnagyobbik sátor a korema volt, mely pálinkával bőségesen el volt látva, de élelmi készlete, a mi kevés volt, csak kenyérből és szalonnából állott. Az éji szállást az európai utazóknek egyszerűen és kereken megtagadták; hadd keressenek maguknak, ha tudnak. Pedig ezen az állomáson három napig és három éjjel kellett várakozniok; szerencséséjre ott a közelben lakott egy műveltebb ember is, a ki sátrába fogadta őket.

„Végre megérkezett a postakocsi,“ — írja Simonin — „a melyben aztán kilenczed magunkkal, mint a heringek a hordóban, elhelyezkedtünk. Nem nagyon civilizált utitársaink szüntelenül bagóztak és köpködtek. A zsebkendőit fényűzésnek tartották s a helyet ők ujjokat használták. Ruházatuk gallértalan vászonkabátból állt; nyakkendőjük nem volt s nadrágjokat éktelenül hosszúszerű dragonyos csizmában viselték s fejüket széles karimájú lapos kalap fedte. Valóban szörnyű kellemetlen dolog ilyen emberekkel minden félbeszakítás nélkül teljes hatvan óráig ülni egy szűk postakocsiban, oly sivatagon utazva, melyen a szem csak sivár köveces földet vagy meztelen sziklát láthat s tekintetünk csak itt-ott nagy közök után akad meg pár czedruson és fenőfán; az artemisia-bokrok és immortellek már gyakoribbak és a folyók mentén a kanadai nyárfák is tenyésznek, de csak jelentéktelen magasságúra nő.“

E valóban szegényes növényzettel és kiszáradt sivataggal szemben a kaliforniai erdők hatalmas fákkal igen feltűnő, hanem a legnagyobb mérvben kellemes ellentétet képeznek. Utazónk ugyancsak ült, mikor végre a kietlen pusztaságot a háta mögött látta s ismét civilizált vidékre juthatott. Valóságos elragadtatással írja le érzelmait, melyek szívét Truckee-nél a vasut láttára eltöltötték, s mikor a pálya Summitnél a Sierra Nevada, mely Kalifornia keleti határát képezi, 7042 lábnyi magásra emelkedett a tenger színe fölé. A légmérő higanya Truckee-nél szeptember utolsó hetében a fagypontra állott, de már Summitben, mely pedig sokkal magasabban fekszik, reggel is 7 fokra emelkedett. Bámul az ember, ha elgondolja, hogy miként voltak képesek a mérnökök e hatalmas hegyfal természetes

akadályait legyőzni a nélkül, hogy csak egyetlen alagutat is fúrtak volna; az egész h-gy-ség-en át csak néhány bevágás volt szükséges. Némely helyeken a pálya be van fedve, hogy a hó el ne borithassa; hanem ezek a fedelek nem nyújthatnak mindenkor biztos védelmet, úgy hogy a pályát télen át gyakran hetekig nem használhatják. Ilyenkor aztán a gőzzel hajtott hatalmas hőekkel igyekeznek az utat megfűtöztetni.

Nagy területeken át a vonat minden gőzerő nélkül rohog lefelé, sőt sok helyen ugyan-csak működtetni kell a dörzsféket; fölfelé pedig sokszor több erős gép tasztítja és czipeli a vonatot. Végre előtűnnek az erdősegek; a hőlépte csúcsok messzire maradnak el s az ezután következő hegyeket már sűrű fenyvesek borítják. Az utas itt-ott egy-egy szép tavat pillant meg, a melynek nyugodt felülete tükörként csillog a távol messzeségben. A kirándulók előtt legismertebb a Donner-tó, mely nevét egy trappertől (amerikai vadász) nyerte, ki azt fölfedezte; igen híres továbbá a Kristály-tó is, csodálatosan tiszta víze miatt, mely a tó partjain emelkedő magasabb tárgyak: házak, fák stb. képet oly tisztán és világosan tükrözi vissza, mint a legfinomabb kristálytükör. E tó a Yuba folyótól nem messzire Cisco város közelében fekszik, honnan minden évben számtalan kiránduló keresi föl azt.

Mikor Simonin Kalifornia fővárosába érkezett, épen kiállítás volt rendezve az államtermesztményeiből. Leginkább föltűntek előtte az óriási repák és tökök, a pompás gyümölcsök, különösen az almák és körtek, melyeknek kör fogata másfél láb volt s a 3—5 font súlyú szőlőfürtök. Ilyesmit nagy bőséggben találhatni San-Francisko piacán. E várost ma már méltán nevezhetjük világvárosnak, mert jelenleg több mint 200,000 lakója és roppant terjedelmű kereskedelmi forgalma van, holott még 1847-ben egy Yerba-Buena nevű jelentéktelen spanyol-mexikói falu feküdt a helyén.

A nagy szállodákban élénk sűrűs-forgás uralkodik. A vendégek és látogatók többnyire politizálnak, vitatkoznak, vagy pedig az arany-, ezüst- és higanybányák árfolyamáról beszélgetnek. Minden ember pipázott vagy pedig bagózott, — írja Simonin, ki a várost már 1859-ben is meglátogatta. Némelyek hintaszékben feszengenek s mely gondolatokba merülteknek látszanak; magától értet, hogy lábalkat fölfelé tartják s csizmáikat megvetik valami támasznak: széknak, asztalnak vagy ablakának — nekik az mindegy. Ez a helyzet bizonyára kényelmes lehet, hanem a mi fogalmaink szerint meglehetősen iilelen.

„San-Franciskóban,“ — írja Simonin — „minden ember sok ékszeret hordoz magán: vaskos, nehéz aranygyűrűket, hosszú mellűket, gyémántokkal és aranytartalom kovagdarabokkal kirakva. Az emberek értékét ott leginkább testük sulya és az általuk viselt ékszerek sokasága és drágasága szerint mérlegelik. Képzelnék egy nagy zsebet, a mely dollárokkal van tele és akkora testet, a mely legalább is 200 fontot nyom — s előttünk fog állani a tökéletes kaliforniai gentleman.“

Kalifornia világhírű óriás fáit majd minden utazó leírta; Simonin is fölkereste azokat. E fákat az angolok Wellingtoniáknak, az amerikaiak Washingtoniáknak nevezik; tudományos nevök Sequoia gigantea. E több ezer éves hatalmas fák föleg Mariposa, Toulumne Fresno és Calaveras grófságokban találhatók s az utóbbi helyen az „óriás erdő“ államtalajdonnak nyilvánították, így akarván az állam megmenteni az elpusztítottától a növényvilág e nagyszerű emlékeit. Ugyanis a yankeeek ugyancsak pusztítani kezdték már a pompás fákat, hogy a természetet e csodanövényeiből is dollárokat faraghasanak. E sequoiák közt vannak olyanok, melyeknek körfogata 10—15 méter s magassága 100 és több méter. A sydenhami palotában London mellett egy fa kérge látható, melyet egy angol vitetett oda s mely 106 láb magas állványt fog körül. Az üres tér e kéregköpeny alatt 26 láb széles és körfogata 78 lábnyi. De az erdőben még ennél is hatalmasabb fákat lehet látni ma is. Az imént említett, kérgőtől megfosztott fa e csontkítás dacára is fennáll még s az „erdő anyjának“ nevezik; 327 angol láb magas és körének levétele az angolnak 4000 dollárjába került.

Egy másik sequoiát közvetlenül a gyökere fölött átfűrészeltek. A törzsön egy kioszk áll, melyben 16 ember kényelmesen eljárhatja a francia négyest. Lefűrészeléséhez nyolcz egész nap volt szükséges. Egyik levágott ágán San-Franciskóban bazárt nyitottak s miután az árukat eladták, ez ág átmetszésének lapján egy kis bált rögtönöztek.

Sok fát az indiánok égettek le vagy pedig a villám sújtott szélylyel, míg mások az öreg-ség miatt dőltek el; életkorukat bátran lehet 4000 évre tenni s „legalább is 2—3000 évvel idősebbek, mint a keresztények vallása, 1000 évvel idősebbek, mint a zsidóké s jóval idősebbek a buddhistáknál s végül idősebbek Ninivénél s az egyiptomi guláknál.“ Egy ilyen földre terült redves törzsben lóháton több mint 100 lábnira lehet befelé hatolni. Egyik földön fekvő törzs, az „erdő atyja“ 450 angol láb (140 méter) magas volt; egy másik, melynek törzsét meghántották, alsó végénél 32 lábnyi átmérőjű, „az erdő szépsége“ 300 láb, a „két ór“ 315 láb magas.

Mig az „óriás erdő“ a megsemmisüléstől ma már meglehetősen óvják, addig Kalifornia

egy indián főnök családját tünteti föl, mely szintén egy reservatióba van bellebezve. Gyakrabban jöven a fehérekkel érintkezésbe, utána nozni kezdik azoknak szokásait s főleg viseletét, s így csakhamar tökéletes torzalakká válnak. A kényserőség megtanította őket a földművelésre is, úgy hogy felényire vagy negyedrésznire civilizáltaknak is mondhatók; de a boldog, szabad állapotot ma is örömeztől cserélnék ezzel a „cifra nyomorúsággal.“

S. L.

Egyveleg.

„A madarak évenkénti vándorlásának oka.“ Runeberg svéd költő, ki a tollasok természetét és szokásait különösen tanulmány tárgyává tette, azt állítja, hogy a madarak északra nem a hideg miatt szoktak vándorolni a délibb tájakra, hanem a fény, a világosság megapadása miatt. Mikor az éjék hosszabbodni kezdenek, dél felé vándorolnak s mikor a napok kezdenek nyulni, újból visszatérnek. Mert ha a madarak, miként általában hiszik, csak

alakban szűz Mária szobrával. A kert alsó részén a virággyűjtemény virágutakból kiülve az olvas-ható: „Pio nono, pontifice massimo.“ Kissé görnyedten ugyan, de azért még elég erőteljesen jár-ke-l botjára támaszkodva; csak ritkán tart pihenőt, hogy mint mosolygva szokta mondani, megkímélje az öreg bibornokok lábait, kik alig tudják követni. Ezután ismét kihallgatásokat ad; 9 órákor egyszeren vacsorát és aztán lefekszik, szintén komornik segítségével nélkül. Minden este tiszta lengyolosot tesznek be neki, melylyel lábán egy sebet sajátke-züleg be szokott kötni. E műtét alatt gyakran dalolni szokott félhangosan. A pápának különben erős és csengő hangja van. Egyszerű vaságyban hál, mely-nek nincsenek függőyei; a hálóteremben nincs szőnyeg, kivéve az ágy előtt. Könnyen és nyugod-tan alszik; egészsége jelenleg kitűnő. Az orvos és sebész hetenként egyszer látogatják meg, megta-po-gatják ütőét s aztán elbocsátja őket, ha konstata-lják, hogy nincs láza; gyakran ártatlan malitiosus megjegyzésekkel bocsátja el őket.

— A tanári méltóság emelésére a francia közoktatási miniszter fölfraissított egy 1821. szeptember 4-iki törvényt, mely a gimnáziumi tanáro-

A Kristály-tó Kaliforniában.

benszülöttei egyre apadnak, pusztulnak. Az itt lakó indiánok föltartóztatlanul közelegnek a végleges kihalás örvényéhez. Sok törzs már az utolsó emberig kivészett; a fehérek löfeg-verei, a ragados betegségek, a folyók elvezetése és ezáltal az őket tápláló halak kivészése, a vadak elriasztása — mindez hatalmasan elő-mozdította számuk gyors apadását. Mikor néhány évtizeddel ezelőtt a fehérek az arany-országba összeözlenni kezdték, a benszülöt-tek száma többre ment 100,000-nél, sőt sokan 250,000-re tették azt. E számból ma, még a legkedvezőbb számítás mellett is, alig maradt meg 20,000. S ezek is évről évre valóban irtó-zatot gerjesztő sokaságban és gyorsasággal pusztulnak ki, akár szabad életet folytassanak, mint halászó és vadászó nomádok, akár pedig ugynevezett reservatiókban lakjanak, hol az egyes törzsek bizonyos területekre vannak szo-ritva, melyet nem szabad elhagyniok. Itt épen csak annyira civilizálódnak, a mennyi elég arra, hogy kivészésük annál gyorsabb és biz-tosabb legyen.

A rajzunkon látható különös csoportozat

azért mennének délre, hogy ott bótáplálékot kapja-nak, miért jönnének azután újra vissza? Valamint a növények vonzalommal viselkednek a világosság iránt, s mikor virágzani akarnak, a nap felé emelik fejüket, épen úgy a madarakat is vonzani szokták ama derültebb, világosabb égalkak, melyek alatt ők több fényt s tisztább légkört találhatnak.

— A pápa életmódjáról ezeket írja egy francia lap: IX. Pius, dacára 82 éves korának, télen-nyáron fél hat órákor kel föl és minden segítség nélkül föl is öltözik. Miután néhány imádságot elvégzett, egy kis kápolnába megy s itt misét mond. A reggeli után, mely levesből és fekete kávéból áll, Antonel-lit fogadja. Később lap-olvasáshoz fog, nevezetesen átolvassa az „Osservatore“-t és a „Voce della Verità“-t. Ezután a magánkihallgatások következ-nek. Fél 2 órákor ebédel. Az ebéd igen frugalis: zöldség, római fritura és gyümölcsből áll. Erre sőtát tesz a vatikáni kertben. A fasor, melyet leg-inkább kedvel, gyönyörű narancsfából áll; kedvenc helye egy vas lóca egy szomorú fűz alatt a Zitella-forrás mellett. Nagyon forró napokon egy sűrű fasori választ, melynek sűrű árnyéka van s mely-nek végén a lourdesi barlang látható miniature

kat lezkeadás közben az ügyvédekhez hasonló hosszú talár viselésére kötelezi. Ez szokás már régen elavult, de a miniszter illető körrendeletében ug-y találja, „hogy a talár a fegyelem és az oktatás komolysága érdekében szükséges.“ A rendelet nagy vidámságot keltett Párisban, és valószínűleg a tanu-lók között is, legalább eleinte, a miniszter dicsé-re-tes intenciójával ellenkezőleg nem kis mértékben fogja csökkenteni az „oktatás komolyságát“. A tanárok ez új tanév kezdetén vörös hajtókás talár-ban jelennek meg a tantermekben.

— Francia regényírók díjazása. Az utóbbi 30 év alatt érdekes változásokon ment keresztül a francia regényírók díjazása. Dumas Sándort körül-belül 20 krajczárral fizették minden 60 szóért, Soulié Frigyes 25 krajczárt kapott egy sorért, míg Balzac minden, szóért 3 centime-t kapott. Nehány újság zugolódni kezdett Balzac leírásainak hossa-dalmasságáért s az egyik lap elhatározta, „hogy Balzacnak nem leend szabad többé 30 szegnél töb-bet tenni minden egyes szöke a melyeket a termék leírásánál részletesen leírni kegyeskedik.“

— Az ily utazások célja: a tenger kuta-tása, a csillagászati észleletek, a távol fekvő

Tudományos kutatások a tengeren.

I.

A szerencsésen hazatért északsarki-expedíció is bizonyítja, hogy a művelt nemzetek nemcsak kereskedésre és hábo-rura használják tengeri erejüket, hanem időközönként tudományos kutatásokra is küldenek ki hajókat, melyeket e célra szerelnek föl a szükséges eszközökkel. Már XV. Lajos két hajót adott volt Commer-son természetdudós és Veron csillagász ren-delkezésére, kik a világ körülhajózására indultak 1766-ban, de utközben meghal-tak. Sok értékes gyűjteményt hagytak hátra. Azután a híres angol hajós: Cook indult el 1768-ban egy hajón, Banks és Solander természetdudósokkal s Green csillagászzsal. Ezek gyűjtött össze az egyik legbecsesebb növénygyűjteményt. Cook más tudósokkal egy második utazást is tett 1772-ben.

XVI. Lajos személyesen is érdeklődött e kérdésekben és La Perouse gróf rendel-kezésére tudományos utazás céljából két hajót bocsátott. Ő 1785-ben indult el, de egyszer csak nyomát veszték 1788-ban Ausztrália körül; a francia nemzetgyűlés újra két hajót küldött 1791-ben fölkeresé-sére. Ezeken mára tudomány minden szaka képviselve volt. A Perouse gróf nyomára nem akadtak; de Billadière gyűjteménye Ausztrália növényeiből ez utazásnak ma-radandó emléke lőn. Később (1800) a fran-czia direktorium még egy tudományos utazást rendezett és ennek eredményét Cuvier mutatta be a világnak.

Az oroszok már 1802—3-ban, később 1815—7-ben rendeztek ily tudományos utazásokat. Ez utóbbi utazás adott alkalmat a francia származású német költőnek: Chamissónak, a puhányok szemlése után, a váltakozó származásról szóló tanának fölállítására. 1823—6 közt Kotzebue tett egy második utazást a föld körül az orosz-kormány költségén, utjában a Jöremény fokánál találkozott az ugyanezen célból utazó francia csavargózsóssal. 1826-ban újra egy francia és egy orosz expedíció ment tudományos kutatásokra és a fran-czia hajó ekkor talált (tehát csaknem 38 év múlva) a Perouse gróf vezérlete alatt elküldött és elveszett hajók romjaira Vani-koro sziget körül. Lajos Fülep alatt 1837 és 40 között újra rendeztetett egy tud-mányos utazás.

A többi hasoneczélu, leginkább angol hajókon történt utazások közül a »Beagle« angol hajó második világ utazását emeljük ki, mely Fitzroy kapitány alatt 1832 és 1836 közt történt, mert ez utazásban részt vett Darwin is, és ekkor szerzett széles tapasztalatait tette rendszere alapjává. A legutóbbi nagyobb mérvű tudományos exp-díció az osztrák »Novara« hajóé volt, mely 1857—1859 közt történt és tud-mányos eredménye a bizottság jelentésében jelent meg, mely a tudományos világ részéről nagy elismerésben részesült. III. Napoleon 18 évi uralkodása alatt egyetlen tudományos célú utazást se rendezett, míg ez idő alatt az angolkok Franklin ke-resésére egész hajórajokat küldtek ki, az oroszok a siberiai partokat kutatták e célból, sőt az amerikai köztársaság is kerestette északi partjain a tudós utazót.

Az ily utazások célja: a tenger kuta-tása, a csillagászati észleletek, a távol fekvő

szigetek növényzetének, állatvilágának ta-nulmányozása; mert a szárazföld ismeretes részeinek tudományos észlelete az otthon-tiló tudósoknak van fennhagyva.

Igy egyik legszebb és legnehezebb kér-dés: a tenger mélységének, hőmérsékének, állat- és növényvilágának fölismerése és meghatározása. Forbes angol tudós azt ál-lítá, hogy csak 550 méter mélységig vannak a tengerben állatok. 1845-ben Goodsir (Franklin szerencsétlen társa) a Davis szorosában még 730 méter mély-ségen is talált élő lényeket; Bailey, ame-rikai tudós pedig, jobb eszközökkel ku-tatva, 1830, sőt 3650 méter mélységben is talált kisforaminiferákra és spongyákra. Sars pedig, Norvégia partjain, 350 és 550 méter mélységben 427 féle élő állatot talált. Agassiz és Pourtalet pedig 1866—1867-ben a »golfstream«-et kutatták ki; Carpenter angol hajón Gibraltárnál, Jef-freys pedig a Biscayai-öbölnél és a Közép-tengeren tanulmányozták a tenger termé-szetét.

Azonban felszerelésben és eredmények-ben bizonyára legnagyobb szerű exp-dí-ció a »Challenger« (»Kihívó«) angol hajóé. E hajó 2300 tonna tartalmu, gőz-ereje 400 lóerővel ér föl. Eredetileg 18 ágyu volt rajta; de midőn az angolkok tu-dományos célra berendezék, csak két ágyut hagytak meg rajta. A fedélzetet egé-szen tudományos szemléldés végett ren-dezék be. El van látva a szükséges tud-mányos eszközökkel, könyvekkel, az egyes tudósok számára dolgozó szoba van be-rendezve. A tudósok közül: Maclear az irányítással való magnetikus észleletekre, Thomson és Willemes-Suhm az alsóbb rendű, Murray a gerinces állatok tanul-mányozására, szenteli magát, Moseley nö-vényeket gyűjt és tanulmányoz, Buchanan chemikus és Wild festő saját szakmájuk céljaiból utaznak. Van fotografus is.

Legelső feladatuk volt, hogy az At-lanti-tengeren négyszer keresztül-kasul hajózzanak, hogy megmérjék annak hő-mérsékletét, mélységét. Erre is egy gőz-erővel hajtott gépezetet találtak ki, mely a víz sója, az állatok, növények, stb. által akadályozva nincs, és oly finom jeladóval van ellátva, hogy mihelyst a sodrony a tenger fenekére ért, azonnal jelzi ezt. És ez egy van berendezve, hogy a mig bizto-san jelzi a tenger mélységét, egyszersmind megméri hőmérsékét is. Neve a gépnek: »Hydra«; leírása oly sok tudományos kérdéssel függ össze, hogy attól meg akar-juk kimélni olvasóinkat.

De ezzel csak a tenger mélységét és hőmérsékét határozhatjuk meg és nem ismerhetjük meg állat- vagy növényvilá-gát. Erre egy külön méhkas alakú gépezet van, melynek szája nyitva van, gereblyék-kel van ellátva, és mikor ezek mindent összegyűjtöttek, fölzárodik, úgy hogy a huzódás alkalmával semmi szilárd tárgy abból ki nem hull; e mellett seprűkkel is el van látva, melyek a tenger fenekét for-maliter összeszeprék s a méhkasba gyűjtve a szemetet, vagyis azon drága kincseket, melyek az állat- és növényvilágot egy-egy új lényvel, a tudományt új meg új ta-pasztalásokkal gazdagítják.

Igy felszerelve indult el a »Challen-ger« 1872. december 21-én Portsmouth-ból. A kutatóst előbb a portugali partok-nál, azután a Kanári-szigeteknél kezdék meg. E szigeteknél a tenger mélysége csak

2770 méter volt, de a 20-ik hosszúsági foknál kezdett gyorsan mélyedni, úgy, hogy csakhamar 5700 méter mély volt; azonban a 30 és 50 fok közt egy S forma magas fennsíkra találtak a tenger fene-kén, hol csak 2500 méter volt a mélység. ASzüz-szigetknél 5530, míg a Szt.-Tamás-szigetnél 7137 méter mélységet ért el, a mi 2327 méterrel nagyobb, mint a Mont-Blanc magassága. Az Atlanti-ten-gert 9 különböző helyen mérték meg, ez volt legnagyobb mélysége, 4800 méter (tehát a Mont-Blanc magassága) volt kö-zép vagy átlagos mélysége és legkisebb volt az Azori-szigetnél, hol csak 1800 mé-ter volt. Igaz, hogy régebben 12 ezer mé-tert is mértek Bahiánál, de itt a mostani tökéletesebb mérés csak 4600 méter mély-séget adott. Ez bizonyítja mekkora téve-désben voltak eddig ez iránt is.

Budapesti nyomorultak.

— Tollrajz. —

IV.

A „magasabb“ proletariátus. — A kik tárczákat sereglőik. — Régen és való. — Szédelők és élődiek között. — A ki chro-ni-kus siketségben szenved. — „Balekfogók“. — Egy proletár gróf. — A kávéház kullancsa.

A »catilináris existenciák« megszapo-ro-dása ép oly biztos jele Budapest gyorsan emel-kező nagyvárosiasságának, mint az új palota-sorok, vagy a mindig nagyobb hullámgyűrűket vonó utcaiz forgalom és közlekedés. Mert amaz existenciákat főképp a nagy városok teremtik, s minél népesebbek és jelentékenyebbek ezek, annál számosabban van képviselve lakosságuk körében azon proletariátus, melyről nem tudni: miből és hogyan él. Nem épen e proletariátus alját, a kenyér, kolduló s olykor a vagyon-biztonság ellen vétő, de mindig rongyokba burkolt fővárosi csöcseléket értjük; nem is az »ex professo« gonosztevőket, kiknek kereset-módjához nem fér kétség — hanem azon félig iparlovag, félig élődí osztályt, mely külső megjelenésére nézve kevésbé árulja el azon nyomort, melyben tengődik, és melynek exis-tenciája kizárólag a tisztességes emberek rovására történik, ha mindjárt a büntető tör-vényekkel csak kivételesen jut is érintkezésbe. Nem azért, mintha lelkiismeretük ez utóbbitól visszariadna, hisz életük folytonos láncolata az erkölcsi elvek ellen vívott makacs küzde-lemnek, hanem tán inkább azért, mivel nincs elég bátorságuk nyíltan szembeszállani a tár-sadalommal és törvényeivel. A büntető kodex határozottan körülírt pontjai értelmében tehát nem nevezhetők egy sorban azon elvetemül-tekk, kiknek tettei büntényeket állapítanak meg, de a ki ismeri szédelgéseiket s ama száz-féle nemét a megkárosításnak, melyet mások rovására úznak, nem habozhat őket vesszedel-messég tekintetében amazok mellé állítani.

Ha fővárosi lakos vagy, nem kerülheted el, hogy egyszer-mászor ne ismerkedjél meg tárczád kárára a catilináris existenciák vala-melyikével. Ily ismeretség elől sem állásod igénytelensége, sem életmódod egyszerűsége nem menthet meg. Ki tudná megmondani, minő uton kell lerövidöd járulékokat az iparlovagok és élődiek e fajta számára? Aláíratai veled lakásodon néhány forintot egy fővárosi jóté-kony intézet számára, s a férfi, ki az aláírási ívet elédbé hozza, oly meggyőzőn tud beszélni az intézet céljának nemességéről, hogy szinte restelsz többet nem adni. Nehány nap múlva rájössz, hogy egy furfangos szédelőgnek lettél áldozatává. Mások egy beteges, értelmes arczu fiatal ember állít be hozzá, „ismert“ jótékony-sághozhoz folyamodván, hogy járulj valamivel hozzá »tandijához«, melyet szegénysége miatt nem tud lefizetni. Fiatal éveidből tán magad is közelről ismered a tanulói nyomort, s hogy most fölédített emlékezetedbe, nem tudod könyörödmány nélkül elbocsátani a kérelme-zőt. Mekkora bámulás azonban, ha pár nap múlva a véletlen bevész a »Vadászkürtbe« vagy »Arany sasba«, s ott asztalszomszédodul ugyan-azt a fickót látod, kinek aláíratos kérelmének

csak a minap esett meg szived. Vendéglői számlája még egyszer akkora, mint a tied. Sejténi kezded, mi az a catilinaris existenzia. Vagy megismerkedel a fekete kávé mellett egy dívtos csinnal öltözött urral, a kivel, mert gyakorta ugyanazon asztalnál ültök, szeretsz elbeszélgetni holmi közömbös dolgokról. S ime, egy napon csak áthajlik hozzád új ismerősöd, fűledbe súgván, hogy honn felede térczáját és öt forintig érzékenyen meg van szorulva. Restelsz bizalmatlanságot elárulni, vagy éppen „gentleman” híredet kockáztatni, s az öt forintot átadod. Jövő naptól fogva nem látod többé emberedet a kávéházban, s egy ismerősöd fölvilágosít, hogy azon elegáns ur csupán oly kölcsönöskből él; — ez neki „mètier”-je. Már ekkor tisztulni kezdenek fogalmaid a szalonkábát és cylindertben díszlő proletariátus felől. Még néhány hasonló eset, s akkor egészen fogod ismerni e szédelgő és paraszt fajt.

Ha olykor a regény- vagy színműíró vesztolla hegyére ily problematikus existenciával bíró semmiházi, erőteljesen kidomborodó jellemzést adván róla, a közönség nagy része tulajánst vél találni az alak illeten bemutatásában — pedig az élet ellenkezőt bizonyít. A legmerészebb regényírói képzelem sem lép mindig nyomába a valónak, melyet csak ismerni kellene minden részletében, hogy képzelhetlen existenciákat mutatssunk be e proletariátus köréből a társadalomnak.

Egy barátunk karján, kit régebbi keserű sorscsapások sokszoros érintkezésbe hoztak a catilinaris existenciák minden genre-ü példányaival, tanulságos látogatást kockáztathatunk egyikében azon fővárosi kávéházaknak, melyek főleg éjjelenként az előkelőbb csöcselőknek szolgálnak gyűlhelyül. Cicerónék „lokális ismeretei” nélkül ugy éreznéd magadat e vegyes embertömeg között, mint a hajós delejtű nélkül a végtelen sek tengeren. Arczisméd cserben hagy e hely közönségével szemben, mely első látásra eléggé „comme il faut” gyanánt tűnik föl, ha mindjárt zajos modora, féktelen habotjait s egész magaviselése kelletén túl árulja is el a „kedélyes” vacsora utáni állapotot. A mámor jogfolytonosságát egybírán szilárdan biztosítva látod az asztalokon szerteszét emelkedő boros üvegek által, s a jókedv fokozásáról gondoskodik az a hatód-fél szál cigányból álló — nem tudom hányadrendű — banda is, mely csak úgy „csöndesen” húzza, nehogy a nótá valami erősen találjon fülébe csendülni az utcasarkon unatkozó rendbirtosnak. Szinte szerencse, hogy a jó ember rendszerint nagyot hall, kivált pedig akkor, midőn már bekebelezett vagy egy feltűzött pohárral abból a „jó fajtájúból”, melyet számára ingyen mérnek a „kasszanál”. Ilyenkor aztán akár a fülébe hegedülhetnek; — neki az csak légydög.

Nagyon kíváncsi vagy megtudni széles ismeretségi ciceronédétől, kik mutatnak ilyen vígan ebben a pénztelen világban, s a mi fölvilágosítást aztán tőle hallsz, nagyban gyarapítja ismereteidet a catilinaris existenciákról. A társaság színe az elmaradhatatlan „jeunesse d'orée” — a korhely ifjúság — néhány tagjából áll, a kik nem válogatások a helyben, csak mutatni lehessen benne. Apák pénzét verik el, s így egyelőre nem számíthatod őket a problematikus existenciák közé; hanem lehet, hogy idővel azokká lesznek, mint ama herék, kik most az ó borukból isznak, az ó szivarjaikat szívják s általuk fizetetik ki vacsorájukat. Nézz körül: itt e paraszt faj dominál. Fölhasználja a véletlenségből ide tévedt mulatók jókedvét, hogy nagyot lakmározzék számlájukra. Érdekes megfigyelni, minő kör képződött két virágos jó kedvben érkezett vidéki ur körül, a kiknek külseje telt tárczákat gyantitatt. Hogy egyikük egy pint javabeli birt rendelt s a cigánynak egy ötförintos dobott tányérjára, valamennyi „balekfogó” odacsodítá az asztalhoz. Előbb csak egy jött, pohárral kezében, fölköszöntve a soha sem látott vigadókat, s mert ezek aztán magyar vendégszeretettel ott marasztalták: jött utána egyenként a többi éhenkórász, hogy szinte szűk számukra az asztal. És most esznek és isznak, mintha lakodalmra volnának hivatalosak. A pincér alig győzi kiszolgálni őket. Ennek bor, annak tea, a harmadiknak sonka, a negyediknek meg más kávé, s a cigánynyal egyremásra huzatják, pedig hát tőlük nem fog

kapni egy árva krajczárt sem. Urabátyámék szinte már restelni kezdik a dolgot, hogy őket ezek az új ismerősök minduntalan annyira kidicsérik áradozóbbnál áradozóbb pohárköszöntésekben. Bizony nem hinné az ember, milyen udvarias, kedves mulató pártásokra lehet akadni ezeken a Budapest. Hanem bezzeg a fizetésnél kiválik a nagy szíveség oka. A pincér akkora számlát tesz a kiábrándultak elé, hogy beillik két heti költségnek, s ugyancsak megapasztja a tárcza tartalmát. Az új ismerősök közül is elpárolgott a legtöbb, s a ki ottmaradt közülök, még azzal biztat, hogy „se baj pájtás, csak fizess ki; majd holnap én vendégekkel meg!” Ez az ajánlkozás aztán koronája az iparlovagias elődiségnek.

Cicerónéd figyelmezzé tesz egyik-másik föltünőbb alakra. Egy föltötte hanyagul öltözött, s még eléggé fiatalnak látszó embert, kinek arczán mély nyomokat hagytott hátra az élet vihara, környezete következetesen „gróf urnak” titulál, még pedig oly hangosan, hogy a harmadik asztalig is elhallik. Nagyra vannak grófi ismerősökkel, a kit persze nem tartanál annak, ha társad nem erősíténé. Legalább a rumot oly nagy adagokban öblíti le, hogy becsületére válne bármely iszákos favágónak, kinek bölcsője — ha ugyan volt — a Kárpátok aljában ringott. De a szeszivást sok egyéb rosszal együtt kalandor katonai pályáján szokta meg a „gróf ur”, ki bejárta már a fél világot, verekedett minden égőv alatt, s utóvégre még minden hadseregből kiküszöböltetett, melyben szolgált. Élettörténetének megírása által gazdag adatokkal gyarapíthatná valaki a „chronique scandaleuse”-t. Vagyonának rég nyakára hágtott. Olyan természet, mely a Dárius közmondásos kinséit is elverné egy év leforgása alatt. Jelenleg grófi nevének tőkéjéből él, melyre bolond emberek még hiteleznek olykor.

Sajátoságokon akad meg ezután szemem. Egy borozó társaságnak valaki speech-et tart, oly keneteljes hanglettel, mely falusi szöcskékről hallott prédikációkra emlékeztet. Egy-egy közbeszűt latin szentirásit idézet — mely a genitivusok és dativusok tekintetében persze nem egészen hű — szinte fölkelte benne a gyanut, hogy valamely egykori seminaristával van dolgod. Jobban megnevezd embeledet. Ah, ez az aljas indulatokat kifejező arcz, mely eszedbe juttatja Hogarth tolvajképeit, nem enged kétséget gazdájára jelleme iránt. A széles karimájú, foltos kalap, melynek gyűrődöttsége sejtetni engedi, hogy urának gyakorta szolgált halópárnánál, merészen van a fejbúra tolvaj. Egy csomó borzas barna haj szinte eltakarja az alacsony homlokot, mely alatt egy aszott, sárga, redős arcznak alig képes némi életteljesebb szint kölcsönözni a mámor pirja. Az egyik arezfél mintha jóval tudlagadna a másikon. Valóban úgy van, s hatalmas kéz lehetett, melynek érintése ott visszahagyta nyomát. A hosszú fekete kabát, mely gazdájával együtt minden szeszcs folyadékból iszik, nyakig be van gombolva. s nagyon alkalmas arra, hogy ne tudassa a világgal, mikép ura ellenséges lábon áll a mosónővel. Sajnos, hogy a cipők kétségbeesztő állapotát nem tudta valahogyan „maszkírozni” a kávéházi szónok. Azok úgy néznek ki, mintha valaki végig küzdötte volna bennük a francia-német háborút.

Társad e groteszk s első pillanatra visszasztító benyomást gyakorló egyénről is tud fölvilágosítást adni. Valaha valóban az volt, minek idézetsi után tartottad. Most az iparlovag és előds szerepében excellál. S azok után, miket hallasz felőle, meg kell vallanod, hogy sokra vitte e pályán. Lakhelye évről-évre a kávéház, hol kora estétől kora reggelig várja a megszerzholható vendégeket, szöve az elődiség csatarteit, mint a pók a légy megkerítésére szánt hálót. Odadörzsölődik minden mulató társasághoz, hogy részt vehessen annak eszemizomában. Aztán hiába próbál elhesselni gúnyos czélszással, érthető nyereséggel, sértő szóval. Ilyesmi nem fog rajta — hisz a „mètier” magával hozza mindannak türelmes zsebredugását. Egyszer mulatott valakivel csak, s már másnap meg fogja szoltítani néhány forintnyi kölcsönért. De szereplése nem szorítkozik pusztá elődiségre. Nagyon ügyes kártyakeverő, főleg ha mámoros társaságra akad, mely nem tudja

elég éberen ellenőrizni játékát. Ah, a pénzszerezésben nem skrupulózus, s a kávé elbeszéli mindenkinek, ki érdeklődik iránta, minő kétségesbeesett jött egy izben hozzá panaszra az iparlovag törődött, szegény, öreg anyja, hogy fia eladta minden szobabútorát, s hogy neki agg nőnek most pusztá földön kell hálnia. Minő árnyképek ezek a mindennapi életből! . . .

A látzat tán sehol sem csál oly megdöbentőn, mint ily helyeken, hol a fölhangozó kurjantás, a víg kacaj, a csengő pohárkocztatás s a folytonos hegedűszó csak takarója önző és aljas érdekeknek, s minden odavetett szónak megvan számításból keletkezett rendeltetése. S hogy ismerni tanultad e szédelgés és elődiségből tengődő proletár existenciákat — belátod azt is, mily különbözőb genre-ü lények foglalnak helyet e tág keretben: „Budapesti nyomorultak”. Csak ismerned kell az életet és embereket.

Borostyáni Nándor.

A hétről.

© Az országgyűlés utolsó időszakának megnyitása képezi e hét főeseményét. Később föladat kevés országgyűlésnek jutott, mint ennek. A mult valamennyi büneiről meg kell vizekelnie s oly törvényeket alkotnia, melyeket az ország nemcsak ellenszenvvel, nemcsak megdöbbenéssel, hanem valóssággal ijedelemmel fog fogadni. A képviselőház tagjai jó formán tisztában vannak az ország szomorú pénzügyi helyzetével, tudják, hogy azon csak rendkívüli önmegtartadás, roppant erőfeszítés segíthet, s hogy készen kell állni az országnak minden áldozatra, — azért e hét szerdáján mégis valóságos megdöbbenés volt látható az egész képviselőházon, midőn Ghyecz előtárta a helyzetet, mely szerint a kiadások tetemes megszorítása mellett is 27 millió a deficit, — kivált pedig midőn előterjeszté adótörvényjavaslatait, melyek között az egyik öt százalék pótdátot ró ki az eddigi egyenes adók után. — A ház nyomot, komor hangulatban fogadta az előterjesztéseket, mintha egy vesztés, egy szerencsétlen hadjárat költségeinek megfizetéséről volna szó. Valóban, egy vesztett hadjárat aligha is dönthetné volna mélyebbre az országot, mint a hét éven át folytatott gondatlan sáfárkodás.

A javaslatokat meg fogják szavazni, abban alig van kétség. Meg kell kísérteni a keserű eszközt, különben elvesztünk, míg ha megkísértjük, talán fölkelhetünk e pénzügyi Mohács után valahogy. Az a szomorú a dologban, hogy csak talán, s ez teszi a helyzetet még sulyosabbá. Abban kétség nincs, hogy a bajon segíteni kell, Ghyecz szavai szerint, „még vagyunkunk egy részének fölálldozásával” is.

A leverő tudat, mely a képviselőház üléseit komor ösi felhőkkel borítja, maholnap az egész országra fog nehezédni. Bele jutunk a kemény megpróbáltatás napjaiba; adná a gondviselés, hogy diadalmasan álljunk ki a megpróbáltatást.

A művészetnek is volt e héten egy följegyzésre méltó szerepe. Szathmáry-Laczkóczy né Lujza asszony színész pályájának huszonöt éves jubileumát ünnepelték a nemzeti színházban, roppant számú közönség előtt. Az előadásról, mely valóságos diszünneppé nőtte ki magát, lapunk más helyén talál tudósítást az olvasó. Ez alkalommal csak a „Mamá”-nak, melyet az ünnepelt ma még nagyobb bravúrral játszott, mint máskor, — e sikerült vigjátéknak történetéhez akarunk följegyezni egy kedélyes adalékot.

Eleven, fürge öregasszonyka volt a Szigligeti anyósa, nem hiába pezsgett ereiben francia vér. Egy francia tábornoknak volt leánya, ki a régi üldözött hugonották ivadéka volt. Valahányszor a nemzeti színházban a „Hugonottak” című operát adták, a jó öreg asszonyság mindig je-

len volt s mindig végig sirta a darabot. Áldott jó szíve volt, s még hetven éves korában is oly bravúrral kezelte a varrótűt és főzőkanalat, mint ritka fiatal menyecske. Hanem hát anyós volt, s így nem volt mentes az anyósok általános hibájától ő sem s vezette a kommandót sokszor oly irányban, mely homlokegyenest ellenkezett a család fő intenczióival. A ki ismeri Szigligeti jámbor türelmes kedélyét a magán életben, elképzelheti, hogy az bizony elég tág tért nyitott az anyósi apró tulpapásoknak. Alig vette látszólag észre az uralkodó tönust, pedig titkon tanulmányozta azt.

Mikor először került színre a „Mama”, — a jó öreg asszony is megjelent a színházban. Nagy figyelemmel kísérte az előadást, de minél tovább nézte, annál inkább kezdett nyugtalankodni. Végre nem tűrhette tovább, s midőn a „Mama” javában rendelkezett a színpadon, fölkiáltott: „Á ma parole, c'est moi!” Magára ismert a „Mamá”-ban, hanem azért nem haragudott meg s játszotta a „Mama” eredetijét ép oly élethűséggel, mint Szathmáryné a másolatát.

Irodalom és művészet.

— Ráth Már kiadásában a lefolyt héten egy csomó új és jó könyv jelent meg:

A „Jutás” csaaládi könyvtár”-ban, mely jeles hazai és külföldi műveket oleső kiadásban nyújt a közönségnek, ezuttal három klasszikus regény magyar fordítását veszszük. Az első: „Idősb Robinson Crusoe utazása, élményei és csodálatos kalandjai.” A Robinson-szokott történetét és a szerző De Foë Dániel élettrajzával, fordította Malmosy Károly. (Ára füve 1 ft 40 kr.) E népszerű, öregek és gyermekek által egyaránt ismert és kedvelt regény eredeti kiadása némi lényegtelen s czélszerű rövidítéssel most jelenik meg először s e mellett érdekes részleteket közöl a kétségkívül páratlan mű eredetéről és elterjedéséről. Robinson Crusoe, az elhagyatottságában saját ereje által magát művelő ember, az összes emberiség fejlődésének mintaképe, valószínűleg még hosszú ideig kedves olvasmány leendő, s a jelen kiadás, dacára annak, hogy Robinson átdolgozását — különösen Campe után — csaknem minden olvasni tudó ember ismeri, kiváló érdekel bir. A másik regény: „A jegyesek. Milánói történet a VI-ik századból. Irta Alessandro Manzoni”. (Ára 2 ft 80 kr.) A kitünő olasz költő e nagyhírű műve is most jelenik meg nálunk először teljesen; s áttüztetését irodalmunkba valódi nyereségnek tekinthetjük. — A harmadik regény: „A lammermoori menyasszony. Irta Walter Scott. Angolból fordította Palóczy K. Lajos”. (Ára 2 ft.) E regény, melynek meséjét Donizetti ismert operája színpadra is fölvitte, a jeles angol regényíró legkiválóbb műveivel tartozik.

A kabinet-kiadásokból, melyekben jeles hazai írók főbb művei díszes kiállításban foglaltatnak, ezuttal két kötetet kapunk, u. m.: „B. Eötvös József beszédei”-nek második füzeté 1844-ből, többi közt a bírák függetlenségéről, börtönrendszerről, a nemesség jogairól, stb. (Ára egy ft.); — és Toldy Ferencz „Kritikai berke”, (az összes művek nyolczadik kötete); Vörösmarty élete, epikai munkáinak és Salamonjának bírálat, a szerb népköltésről s számos kisebb érdekes dolgozat. Ára 2 ft.

Az akadémia könyvkiadó-vállalatából, mely a külföldi tudományos irodalomból elsőrangú művek fordítását adja, folytatások jelentek meg; u. m.: Lewes „Göthe életének” 5-6-dik füzeté, ára 2 ft., fordítja Szász Károly; Mill Stuart „Logiká”-jának (ford. Szász Béla) 4. és 5-dik füzeté, ára 2 ft.; Mommsen „Rómaiak történeté”-nek (ford. Toldy István) 4. és 5-dik kötete, 2 ft.; Duncker „Ókor történeté”-nek (ford. Jónás János) 4-dik füzeté, ára egy forint.

— John Stuart Mill nagyhírű művének: „A nemzetgazdaságtan alapelvei s ezek némelyikének a társadalom-bölcsészetre való alkalmazása” magyar fordításából megjelent az első kötet

Légrády-testvérek kiadványai közt. Fordította az angol eredeti hatodik kiadása után Dapsy László. Az egész mű négy kötetben 84—85 ivre fog terjedni. A most megjelent első kötet 18 ivből áll és tárgyalja a természet; a 2-ik a vagyon megosztásáról; a 3-ik a forgalomról, a 4-ik a kormány befolyásáról szól. Dapsy eddigi fordítványai az angol irodalomból kezeskednek arról, hogy ezen föladatát is jól teljesítette; szabatos és világos fordításban pedig Mill közgazdaságtana valóban nyeremény a magyar olvasó közönségre nézve. Mai számunkban közlünk belőle egy részt mutatónyul.

— „A dobsinai jégbarlang. A kir. m. természetudományi társulat megbízásából megvizsgálta és leírta dr. Krenner József Sándor, nemzeti muzeumi ör”. E cím alatt jelent meg egy kis füzet 6 szépen sikerült könyvmatu táblával s 3 fametszettel. Kiadja a természetudományi társulat. Ára 2 ft 70 kr. Ezen nemrég fölfeleztet jégbarlang a legnagyobb szerű az eddig ismertek között s a dr. Krenner által adott leírásához a szintén az ő rajzai után készült könyvmatu táblák valóban gyönyörű részleteket mutatnak. Jég által képezett lugas, függöny, vízzuhog, folyosó stb. található itt. Valódi tündérvilág a föld alatt. E természeti ritkaság érdekes ismertetését hazai közönségünk kétségkívül örömmel fogja fogadni.

— Francia munka a magyarok történetéről. Párisban, Ernest Leroux kiadásában Sayous Edétől nemzetünk tudós barátjától, ki a többi között a Kisfaludy-társaságnak is tagja, ily című francia munka jelent meg: „A magyarok történetének ősi és pogány korszaka”. E munka csak bevezetése, első része a magyarok általános történetének, melyen Sayous már hét év óta dolgozik, s melynek érdekében már ismételtlen meglátogatta hazánkat. Mint ez első részből látjuk, a szerző gondosan fölhasználta a magyar történelmi s nyelvészeti kutatások legújabb eredményeit is, s általában forrástanulmányok alapján igyekszik összeállítani népünknek a francziák előtt még oly kevésbé ismert történetét. Az első rész a bevezetésen kívül a következő fejezeteket tartalmazza: 1. A magyar nép eredete a történelem szempontjából. 2. A magyar nép eredete a faj és nyelv szempontjából. 3. A magyar föld Árpád hódításai előtt és azok idején. 4. A hadjáratok és a vereségek korszaka. 5. Vallásos és politikai állapotok. — Sayousnak e művéről Zeller a párisi „Academie des sciences morales et politiques” október 17-diki ülésén hosszabb előadást tartott, melyben a magyarok ural-al-taji eredetét megtámadta s még a finnekkel létező nyelvrokonságot sem tartja döntőnek a physiologiai eredetre nézve. Érdekes azon megjegyzése, hogy a „hunok, a kalmukok és rokonaiuk brutális és visszatartó kinézése tanuságot tehet arról, hogy a szép testalkatu, nemes s lelkes arcu nagy magyar faj tőlök nem származhatott.” Sayous kutatásait a magyarok eredetéről nézve ő nem tartja kielégítőnek, mindamellett az egész munkáról csak elismeréssel nyilatkozik s szerzőjét buzdítja annak folytatására.

— „Jókai mint humorista.” Ily cím alatt jelent meg egy czikk a berlini „Magazin” legutóbbi számában, Jókainak a „Felfordult világ” című regényét ismertetve, melynek alakjairól s azok művészi rajzáról a legnagyobb dicséretben emlekezik meg. „Kétségkívül nagy előnye — úgy mond többi közt, — hogy új életet, új viszonyokat tár elénk, de az is bizonyos, hogy egy teljesen idegen világ iránt csakis nagy költő ébreszthet a szívekben gyors rokonszenvet, rögtöni hódolatot. Hogy ez életet hűnek és igaznak lássuk: Jókai tolla volt hozzá szükséges, ép úgy, mint a kaliforniai világ és élet költői megismertetéséhez egy Bret Hartnek kellett szolgálnia.” A bíráló ezután köszönetet mond Jókainak az élvezetekért, melyeket gyorsan következő regényei fognak szerezni a német közönségnek s úgy üdvözlí őt, mint a ki hivatalva van a német regényirodalomba is új, pezsgő életet önteni a rendkívüli hatásától mindenesetre a legjobb várható.

— Bartalus Istvánnak „Magyar népdalok” gyűjteményéből, melyet a Kisfaludy-társaság támogatása mellett, a népies dallamok összegyűjtésére indított meg, most jelent meg a második kötet 210 dallammal és szöveggel, megjelölve a hely is, hol divatoznak. A könyv

ára 5 ft., s nemcsak a magyar zene tanulmányozóinak, hanem a szép népdalok kedvelőinek is fölhiujuk rá figyelmét.

— Tankönyvek. Aigner Lajosnál, megjelent Kakujay Károlynak Magyarországn német népkölai számára készített Magyar nyelv tanaból és Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyvből a 3-ik és 4-ik évfolyam; külön-külön köte. E könyvről szakértők dicsérettel nyilatkoznak; ohajjuk is, hogy a magyarországi német gyermekek sikerrel forgassák. — Ugyancsak Aignernél jelent meg, mint „tanárképezde gymnáziumának tankönyvei” című gyűjtemény része: „Franczia olvasókönyv középiskolai használatra. I. Rész: A reálitanodák 1. és 2. osztályu számára.” Továbbá: „A franczia nyelv módszeres tankönyve. Dr. Mayer nyomán szerkesztette Hofer Károly a terevárosi állami főreálitanoda igazgatója. Második javított s bővített kiadás.”

— „A métermértékek ismertetése s azokkal való számolási mód” cím alatt elemi, felső nép- és polgári iskolák számára 7 sűrűn nyomtatott ivre terjedő kézikönyvet irt Szenté József képezdei tanár. Kiadta Aigner Lajos. Ára 60 kr. E mű a tizedes törték ismertetésével kezdődik s tárgyat mindenütt egész módszertanilag kezeli.

— „Tanügyi füzetek” címmel Warga Ferencz pécs-belvárosi ig. tanító havi nevelészet szak-közlönyit indított meg. Főmunkatársak: Schultz Imre, Schmidt Boldizsár, Schön Bernát. Előfizetési ára egész évre 2 ft.

— Folyóiratok. A „Magyar Nyelvőr”-ből az ez évi X-ik füzetet vettük a szokott változatossá, élénk tartalommal. „A magyar mérnök-és építész-egylet közlönyé”-ből a 9-ik füzetet, Hermann Emil, Czékely Aurel, Balogh Mihály szakszerű értekezéseivel s számos vegyes kisebb közleménnyel.

— A „Földművelési érdekeink” című mező-és erdő-gazdasági hetilap ez évi folyamának utolsó negyedére kibocsátott előfizetési fölhi-vása a napokban jutott kezünkhez, s ennek alkalmából fölhiujuk a gazda közönség figyelmét a Máday Izidor által oly gondosan szerkesztett szakközlönyre. E lap 1873-ban indult meg, s a magyar gazdasági szaklapok közt máris kiváló helyet vívott ki magának. Irányát a gazdaközönség által közhelyesséssel fogadott programból idézett következő szavak jelzik: „Hazai gazdálkodásunkat több év óta egymásután a legérzékenyebb csapások érték, s önként merül föl a kérdés: Lehet-e mezőgazdaságunk mostoha állapotán segíteni? Jó részt igen is. Keveset tehetünk ugyan az időjárás okozta aszály, a föld árja, a rozsdának általános és nagymérvű föllépése ellen, de igen is tehetünk, és pedig sokat, oly irányban, hogy az elsorolt és majd kizárólag gabona-terméshűket fenyegető csapások kártétvő hatását kisebb tétre szorítsuk, és erre az eszköz nem más, mint a gabonatermelés megszorítása okserű, nagymérvű takarmánytermelésre alapított földművelés, és ennek segítségével minél kiterjedtebb állattenyésztés behozatala által. Ez irány fölállítása s követése sohasem volt ránk nézve fontosabb, mint most.” A „Földművelési Érdekeink” egy nagy sűrűn nyomtatott iven, gyakran mellékletekkel, hetenként egyszer, hétéfőn, jelen meg. A „Falusi Gazda” című, havonként kétszer egy kis iven megjelenő, népies nyelvezetű mezőgazdasági lappal együtt negyedévre 2 ft., félévre 4 ft., egész évre 8 ft. Az előfizetési pénzek Légrády testvérekhez (Budapest, V. nádor-utca 6. sz.) küldendők.

— Szathmáry-Laczkóczy né asszony jubileuma okt. 26-án szép ünnepély volt a nemzeti színházban. Az érdemes művésznő pályatársnő már e nap reggelén különböző ajándékokkal, bukréttakkal, üdvözlő sorokkal lepletk meg. Este pedig a közönség jelent meg a színházban kifejezni az elismerés nyilatkozatait, oly nagy számban, hogy még a zenekar helyét is nézőhelylyé alakították. A színházban minden gázlángot fölgyújtottak, mi csak ünnepélyes előadásoknál történik. Mielőtt megkezdődött az előadás a függöny egy megható jelenet fölárása miatt lebent föl. A színpadon a dráma és opera tagjai voltak együtt, mindannyian díszbe öltözve. Kissé a háttérben a Lendvay-pár, Náday és Szigligeti Jolán álltak, bírszony vánszkon koszoruk tartva. A színpad közl

pedig Feleki lépett elő, utána Szathmáryné, kit kézen fogva Prielle Kornelia és Felekiné asszonyok vezettek, s a közönség perczeig viharzó tapsal és éljenekkel fogadták. Az örömszaj csöndesültével Feleki üdvözölte meleg hangon a színháznál negyedszázadot eltöltött és szereplését nevezetes művészi emlékek által emlékeztetett Szathmáryné, „Mükünceidet — mondá ez üdvözlő szónok, — mint a jó gazda a buzaszemeket elszórtad, hogy a következő színi nemzedék abból magának érdemkalászkokat arathasson, ez lévén a színművészet bajnokainak egyetlen emlékoszló, mit a közönségnek az elismerés ellenében hagyhat. Isten tartson meg továbbra is művészi pályád, s mint eddig, úgy ezután is haladj a korral, hogy szerető pályatársaid és Budapest fővárosának értelmes közönsége öntevén ünnepegyedet is örömmel megülhesse. „Ujra fölzárdult a taps, s most Lendvay lépett elő egy babérkoszorúval, s átadta azt a nemzeti színház nevében. Nádai a pályatársak nevében ezüst babérkoszorút adott át, melynek leveleire a művész főbb szerepei vannak véve, az arany szalagon pedig a művész neve s az ünnepély napja. Lendvayné a kolozsvári színház nevében, Szilgietti Jolánka a pályatársnők nevében, Köles Mari (Blaháné nővére) a színi képeze, Dezső (az istvánéri színház tagja) a kecskeméti társulat nevében nyújtottak át koszorúkat, mindnyájának megszólítással: „Ünnepelt művésznő! Egy páholyból a Felekiné koszoruja hullt alá. A megtisztelt művésznő a meghatótság könnyűvel fogadta mindezeket. Bént a színpalak közt is elhalmozták koszorúkkal és bokréttákkal s több szintársulattól érkezett üdvözlő távirat. Kapott értékes emlékeket s pénzügyi segélyt, melyeket anyagi gondjai enyhítésére gyűjtöttek. Az előadás is kitüntető órációk közt folyt le. Szilgietinek „Mama“ című vigjátékát adták. Midőn Szathmáryné először lépett föl ennek közismertében, épen akkor a férjétől maradt adósságokért tizenegy kézbe került személyes végrehajtásra. És mily jelesen játszott mégis szerepét, ezt az izgága mamát. E mostani ünnepélyes alkalomnál is a pezsgő kedélyű mama volt. Vele együtt jártak két fia is a Tóth József és Szerdahelyi szerepében: Szathmáry Károly és Árpád vidéki színészek. Kilencz gyermeke közül e kettő van még életben. — Másnap az istvánéri színházban rendeztek díszelőadást a jubileum alkalmából. Két kis vigjátékot adtak elő, s egyikben Szathmáry Árpád is fellépett, a nemzeti színház tagjai közül pedig Kocsis Irma, Ellinger és Maleczky a „Troubadour“ operából énekeltek egy részletet. — M. hó 29-én a budai színházban ismételték a „Mama“ előadását és Szathmáryné itt is zajosan üdvözölte a közönség.

Közüntézetek, egyletek.

— A magyar tud. akadémia okt. 26-iki ülése Agassiz nagyírú természettudós emlékének volt szentelve. Mint akadémiai külső tagja fölött dr. Margó Tivadar mondott emlébeszédet. Lapunk ismertette a bostoni Cambridge-egyetem híres tanárainak életrajzát s tudományos működését, s ezuttal csak annyit említtünk meg, hogy Margó emlékeszede tudományos tartalmánál fogva is, egyike a legkiválóbbaknak. — Az akadémiák Pauler Tivadar miniszter, mint akadémiai küldött, jelentette röviden, hogy a zágrábi egyetem megnyitása, Toldy és Fraknoi voltak jelen mint az akadémia képviselői.

— A Kisfaludy-társaság okt. 28-iki ülésében Bartalus István a zene általános történetéből olvasott föl egy fejezetet, mely leginkább a régi hangszereket ismertette. Aztán Szász Károly mutatott be egy dal-cykust, melynek címe „Erdélyi ut“, s mely a szülőföld és a jól ismert tájak újból megpillantása alatt támadt érzelmeket fejezi ki; — ugyancsak erdélyi útján keletkezett, bár nem tartozik e ciklusba, még két költemény: az egyiket „A gyűrű“ cím alatt barátaihoz intézte, dícsőítve a barátságunk, e drága gyűrűnek, öt ékkövet: a hitet, reményt, szeretetet, hűséget és lelkesedést; e másik költemény címe: „A segésvári téren“, visszaemlékezés a gyászos harcra, melyben Petőfi elesett. Ez utóbbit szerző lapunknak engedte át közlés végett; az egy ciklust képező öt első

költemény pedig a „Budapesti Szemlé“-ben fog megjelenni. — Harmadik fölolvás Greguss Ágost, ki 21 mesét mutatott be, melyek némelyike élénk derűsleggel fogadták; nagyobb részt általános emberi és speciális magyar ferdeségeket tárgyalnak aesi modorban, több mesének polemikuss éle van. Vannak köztük allegóriák is, rövid kuriózumok, például a „Hamupipőke, mely e kettő sorból áll: „Koldusruhában jár királyleány, Olykor becses, mi külsőségslány.“ Greguss meséi közül köztünk számunkban közlünk. — Az ülés többi részét a folyó ügyek elintézése vette igénybe. „A regény elmélete“ pályázatának határideje e hó utolsó napján lejárván, a beérkező pályaművek bírálójul Gyulai Pált, P. Szathmáry Károlyt és Vadnay Károlyt kérték föl. — Hegedű István lefordította a kiadását végett benyújtá Aiszkülösz „Eumenidák“ című tragédiáját, melyet bírálatra Hunfalvy Pálnak és Székács Józsefnek adtak ki. — A titkár jelenté, hogy az újabb pártolói illetmények szétküldését már megkezdte, mivel azonban a kiadások megkészték, a jelen évet kiejteni kéri a pártolói illetmények hároméves folyamából, úgy hogy az új folyam 1875-től számíttassék.

— Érdekes muzeuma van a kiskun-halasi főiskolának s e napokban nyílt meg. Révész György régiségbuvár hagyott rá nevezetes gyűjteményt, s most már ezzel együtt egyike a legjelentékenyebb vidéki muzeumnak, s az iskolaépület legnagyobb termé egészen betölti. Vannak gipsz-öntvényei is, melyeket Szilády Áron lelkes és országgyűlési képviselő vásárolt és ajándékozott.

Egyház és iskola.

— A királyné megengedte, hogy a nőképzőgyelet Mária-Valeria főhercegnő után nevezessék el és hogy ez elfogadja az egyet védnökségét. A királyné ez alkalomból 200 frtot adományozott az egyletnek.

— Szilágyi Dezső, a budapesti egyetemen a politikai tudományok rendes tanára, a közoktatási miniszter előterjesztésére a büntető jogból tartandó előadásokra is följogosított, s egyszerűbíró minisztertanácsosi címet és rangot nyert.

— B. Eötvös Loránt, a felső természettan rendes tanára a budapesti egyetemen, a kísérleti természettanból tartandó előadásokra is följogosított.

— Az egyetemen élénk és zajos napok voltak el. A segélyegyletek elnökeinek megválasztását mindig mozgalmas élet előzi meg; az ifjuság gyűléseket tart, ismerkedési estélyeket rendez, s végtől végig élteti jelöltjét. Legzajosabb e mozgalom a jogi egyetemen, hol az idén három jelölt volt: Fittler Bálint, Vargay K. és Trefort Ervin. E két utóbbi pártja azonban a választások előtt egyesült, s Vargay életében egyesülve járult vasárnap délután a szavazó urnához, melyből azonban Fittler Bálint javára 54 szavattal több került ki, s e szerint ő lett a segélyegyleti elnök. Az orvos-tan hallgatók sokkal csendesebben választották meg segélyegyleti elnöknek Antalfy Manót 240 szavazat ellenében. — A bölcsészethallgatók segélyegyletének elnöke Márky Sándor, alelnöke Fest Aladár, titkára pedig Vózari Gyula lett. — A műegyetem még nem választott, de az ifjusági mozgalomhoz a múlt hétfőn egy fáklyamenettel járult, melyet Vész és Krusper tanároknak rendezett. Vész János rektor Pócsy Jenő üdvözölte, s innen Krusper ur lakásához vonultak, kit tanári pályájának 25-ik évfordulója alkalmából kívántak megtisztelni. A tanár azonban fia menyegzőjén távol lévén, az ő nevében Virág Lajos asszistens mondott köszönetet Szabó Jenő üdvözlő beszédjére.

— A nazarénusok vallására mintegy 80 protestáns család tért át a közelebbi idők alatt Makón. Itt a nazarénusok száma nagyban s folytonosan szaporodik. Most már nagy s díszes templomuk is van, melyet az utolsó szegig s kézimunkáig egyesek lelkesedése hozott létre az egyházközösség legkisebb terhelte nélkül. Különben az egyházközösség hivatalnokai teljesen díj nélkül teljesítik munkáikat s legközelebb külön iskolát is fognak fölállítani. A született gyermekeket a szolgabírónál jelentik be.

Balesetek, elemi csapások.

— Szerencsétlenség a vadászatban. N.-Szalontán okt. 25-én tartott körvadászat alkalmával, a mint már a szákmányt szedegették össze, a társaság egyik tagjának fegyvere véletlenül elsült, s a lövés oly szerencsétlenül talalta Oláh Béla tisztviselőt, hogy azonnal meghalt. Még csak 30 évet élt s épen vőlegény korában érte a végzetes halál.

— Két koczapuskás a napokban vaddisznót akart löni a Kis-Ida melletti erdőben. Miután mindegyik az illető rejtekhelyen lesben állt, s több óráhosszig hiában várt volna, egyszerre csak a vadászok egyike zörejre hall a közeli bokorban. Bátorasága persze nem volt a vadat bevárni, hanem oda lépett, a honnét a zöveget jönni hallotta. A lövése hangos jajgatás következett s a másik puskás véresen gurult a lövő lábaikoz. A boldogtalant társa vaddisznónak vélte, s csak a szerencsének köszönheti, hogy a kapott lövés nem életveszélyes.

Közlekedés.

— A kétszív-utcai vasuti hidat kedden délután próbálták meg. Jelen voltak a közlekedési tárcza küldöttei, a közmunkatárs elnöke, b. Podmaniczky Frigyes, s főmérnöke, vasuti és városi főhivatalnokok, mérnökök, építésszek, stb. Először egy 280 mázával terhelte kocsit ment át az acélhídon, aztán annyi kocsit helyeztek el rajta, mindeniket száz mázsa teherrel, a mennyi csak ráfért, s e teher alatt is a hajlás oly csekély volt, hogy a hidat, mely az osztrák vasut-társulatnak 1.250,000 frtjába került, bizalommal adhatják át a közforgalomnak. Gregersen G. építé s a vasat a Ganzgyár szolgáltatva hozta.

Mi ujság?

— Halottak napján a Batthyány-mauzoleum fényesen lesz kivilágítva és ékesítve a kerepesi temetőben. E célra a városi hatóság száz frtot utalványozott, s ez összeg Szputa György urnak, a mauzoleum-bizottság pénztárnokának rendelkezése alá adatott.

— Deák Ferencnek, ki folytán gyöngyölkedik, a jobboldali képviselők egy iratot nyujtanak át, melyben részvétüket fejezik ki, hogy betegsége miatt nem vehet részt a párt tanácskozásaiiban, s egyszersmind a ragaszkodás és tisztelet meleg nyilatkozatát teszik. Ez iratot Horváth Boldizsár fogalmazta. Ujvére pedig a párt összes tagjai egy nagy csoportban lefénképeztek magokat, s ebből egy képet átadnak emlékül Deáknak Megemlítjük még, hogy Than Mór már elkészítette Deáknak azt az arcképét, mely Budapest városának tanácskozó termé fogja díszíteni.

— Gr. Pálffy János, ki e napokban vált meg Pozsony megye főispáni székétől, hivatalba lépte óta következő alapítványokat tett: 5600 frtot hivatalnoki nyugdíjakra, 4000 frtot tanítóképződei ösztöndíjakra, 4000 frtot a somorjai polgári iskolára, és 10,000 frtot a megyei pandurok javára, kik közt az évenkénti kamat osztatik ki.

— A képművészeti társulat tárlata Temesvárt okt. 28-án teljesen megnyílt. A tárlat a vigardá-színház épületi egyet kilencz nagy termében van elhelyezve. Ki van állítva a festmények közt Munkácsytól egy tanulmányfő, melyet a művész a düsseldorfi műakadémián tett tanulmányai alkalmával festett. Ára 2600 frt.

— A székesfehérvári ásatásoknál egy kápolna alapfalaira bukkantak, s ennek fekvése azt a sejtelmet ébreszté, hogy Mátyás király porait fedheti. A kápolnammal betömött alapot tehát kiásták, de nem találtak ott semmit.

— Garibaldi javára Amerikában gyűtenek, minthogy az öreg szabadsághős agg napjaira igen szorult helyzetben van, a melybe azért jutott, mert balmazával visszaéltek s egyik megbízottja tetemes összegű pénzt elcsikkasztott, a mely Garibaldi tulajdona volt. Angol lapok ez alkalomból arra emlékeztetnek, hogy Garibaldi az olasz kormánytól soha sem fogadott el egy fillért sem, s tábornoki nyugdíját is visszautasította. Ő egyáltalában nem fogad el honfitársaitól segélyt.

— Arnm gróf még mindig a politikai események napi hőse. A gothai udvari naptárnak is meggyűlt vele a baja. Tudvalevőleg

e naptár a főúri családok almanachja, s a kinek neve nincs meg benne, az nem is igazi előkelőség. Az idén a véletlen úgy akarta, hogy a szerkesztő a gróf arcképét adja czimkép gyanánt. Közbe jött azonban Arnm elfogatása. Most már egy elfogott gróf arcképével jelenjék meg a naptár? Oly kérdés, mely sok nyugtalanságot okozott a szerkesztőnek, s be is járta a hírlapokat, hogy az arcképet kitepték. Legujabban azonban egy nyilatkozat jelent meg, mely szerint: de bizon benne marad az arckép. Egyébiránt Arnmot 10,000 tallér biztosíték mellett szabad lábra helyezték, miután a kihallgatás megtörtént. Az angol lapok figyelmeztetik a porosz kormányt, hogy az Arnm-család nagyon kemény nyaku, s erre vonatkozólag egy jellemző történetet mondanak el. 1848-ban egy Arnm, ki őrnagy volt a porosz gárdában, a szabadelvűk partjához csatlakozott, a miért haditörvényszék elé idézték. A gróf e helyett eljött Magyarországra, beállt honvédnek, végig küzdötte a magyar függetlenség harczot, aztán kiment Londonban, s ott álnév alatt vivő-iskolát nyitott. Midőn Frigyes Vilmos p. 1858-ban az angol királynő leányával menyegzőjét tartotta, amnestiát akart adni a grófnak s a porosz követéséhez hívta. A gróf azt felelte, hogy a herceggel, ha beszélni akar vele, meglátogathatja öt mindennap a vivő-iskolában, a lezkeorák után. A német-francia háború kitörésekor fölajánlotta kardját a porosz kormánynak, de mivel azt kívánták tőle, hogy alá kell vetnie magát a bűnügyi eljárásnak, tovább is Londonban maradt, mint vivőmester.

— Uj expedíció az északi sarkhoz. Az angol tudományos körök nagyon élénken foglalkoznak a tervvel, hogy az északi sarkhoz új expedíció szerveztessék. A Royal Society és a földrajzi társulat elnökei e napokban már a kormányelnöknel is voltak, hogy e vállalat támogatására fölkerjék. A kormányelnök biztatóság is nyilatkozott. Vállalkozó máris sok van, még azonban nincs eldöntve, hogy állami segély, vagy magán-adakozás útján létesüljön e tudományos expedíció. Az előkészületekkel Osborn Sherard tengernagy van megbízva.

— A híres rányi fürdőnek megapadt savanyú vizét Zsigmondi Vilmos bányamérnök a föld alól is elkutatta, s most magasra ugró vizsugarban bugyog föl. A kinevást bízt meg, hogy árterzi kutat furjon, s ötödik évi fáradozás után 175 ölnyi mélységben e napokban célt is érték, s olyan bőven omlik a pompás viz, hogy Ránk ugyancsak fölvirágozhat mellette.

— A külföldi hírlapok nálunk levő előfizetőit arra figyelmezteti a kereskedelmi miniszter, hogy az 1875-iki előfizetési összegek már nem ezüstben, hanem aranypénzben fizetendők, bankjegyen vagy ezüstben fizetve pedig az agió is hozzászámítandó. A németországi posta-hivatalok közvetítésével megrendelhető német, francia, angol stb. hírlapok ára porosz pénztári utalványokban is elfogadatik.

— Vándorló fejta. A keresetsuti temetőben a Szerdahelyi Kálmán sírját jelölő fejfát, midőn a sírra körméleket állítottak, Vasvári Kovács József színész elkérte az özvegytől, Szerdahelyi Prielle Kornélia asszonytól, s megjelölte vele Bernáth Gázi letaposott sírját. Azonban Bernáth sírján is körméle van már, de a fejta ismét a kegyeletet pótolja Sárogy Gyula hamvainál. A szerény jelvény most egészen meg van újítva, kitatarozva. Így legalább — egy kegyeletes ember buzgóságából — nem áll jeltelenül a tehetséges költő sírhantja sem.

— 40,000 darab arany. A néhány nap előtt Budapestén elhalt Jakabffy Gergely ház- és földbirtokos nagy vagyonát hagyott hátra; hagyatékában a többi között találtak 40,000 darab aranyat készpénzben; minden darab külön finom fehér papírra volt göngyöltve.

— A spiristák, kik elhunytak szellemének idézgetésével töltik az időt, a fővárosban is alakítottak gyülekezetet, s minden vasárnap összejönnek. Azt mondják, hogy a „hívők“ száma elég nagy, s buzdításukra elhalt nevezetes emberek szelleme által tartatnak számukra értekezéseket. Közelebb az északi expedíció fölöl fognak értekezést hallani, még pedig a jégvilágban elhunyt Kriscshól, kit a legtöbb közgyűlésen előre megidéztek, hogy jelenjék meg. Szazily mulatságra mindig akad publikum.

— Egy postarabló nyomába vezette az osztrák rendőrséget a Bismarck elleni merénylet. Még ez év február havában történt, hogy Sopron közelében a postát kirabolták s a kocsist meggyilkolták, de a rablógylóst nem lehetett elfogni. Tudvalevőleg a Bismarck életére törött Kullmannnak hívják, s a merénylet után gyanus lehetett minden Kullmann nevű egyén. Egy Kullmann be is fogták s a vizsgálatnál kiderült, hogy a soproni postarablásról tudomása van, aztán ki is vallotta, hogy a rablást bizonyos Weingartner nevű molnár legény, ki Weinberger, Baumgarten és Müller nevek alatt élőködik, követte el. Weingartner nevével a sopronmegyei Langatón azonnal házmozgást rendeltek el, és a tükör rájárában 550 frtot találtak, mely összeg a kirabolt postakocsiról került oda. Magát Weingartner Szaizt rendőrbiztos Budán fogta el, a Rózsahegy mellett, hol nővérénél akart elrejtőzni.

— Regényes történetet közöltek nem régebben a lapok, hogy egy utazó török dervis évek előtt mint szöktetett meg Szegvárról egy fiatal leányt, s mint terek most vissza meggazdagodva. A folytatás is elég érdekes, de nem kellemes. Az ugynevezett dervisnek olasz utlevele van Antolini André névre, neje pedig, kit Bajusz Pannának hívnak, Antolini Idának van megnevezve. Ezenkívül az utlevél személyleírásának (szőke férfi, kék szem) sehoggy sem tud megfelelni az illető, ki ugyancsak barna. Egyéb feltűnő körülmények következtében is megindították a nyomozást.

— Szerelmi tragédia. Kolozsvárt Losonczy ácsapallér belé szeretett Placsnik kertész szép leányába, de a leányt nem akarták hozzá adni. Összebeszéltek tehát, hogy kivégzik magokat. Pénteken késő este a fiatal ember egy barátjával elment a lány lakása elé, ott jelt adott, s a leány nemokára megjelent. Másnap aztán a fiatal lányt, mellén két lösebbel megtalálták halva a Hójahegyben. Kedvese azonban eltűnt nyomtalanul. Egy látszik, hogy miután megöltte a leányt, elvesztette bátorságát megölni saját magát is. Hiába kutatják, nem találják sehol. Társát, ki pénteken este vele volt, befogták. Ez azt mondja, hogy ő a szőlőbeli házig kísérte barátját s a leányt, aztán eljött. Néhány pillanat múlva lövést hallott, s aztán a házból kirohant barátja, ő utána kiabálva, hogy álljon meg és várja be. De ő megrémült, s elfutott. Hogy mi történt barátjával, nem tudja. A szerencsétlen leányt vasárnap nagy részvét közt temették el.

— Egy honvéd alezredes öngyilkossága. Latinovics György, földbirtokos és volt honvéd alezredes m. hó 26-án fölment Budapestről Bécsbe, s ott a „magyar királyhoz“ címzett szállodában lakást foglalva, egész új öltözetet vásárolt, s aztán eltávozott. Alig néhány perczel éjfélt után nyílt utczán, a Spitalgasseban agyonlőtte magát hatsövű revolverrel. Két lövést intézett fejére, s midőn a lövése többben oda mentek, az utca kövezetén már halva találták. Mi kényszeríté e kétségbeesett tette, még nem tudni. Zsebében a közkórházhoz intézett levél volt ily tartalommal: „Eletenság-ból főbe lőttem magam. Latinovics.“ Találtak még nála 60 frt pénzküldeményről vevényt és 20 frtot levélben temetésére; 10 frtot oly táviratok költségére, melyekben Budapestben lakó rokonait kíméletesen tudassák halála felől. Volt még egy távirati fogalmazvány a „Pester Lloyd“ szerkesztőségéhez, mely így szólt: „Latinovics alezredes ma agyonlőtte magát.“ S a táviratot el is küldte s a nevezett lap meg is kapta. A szállodában hagyott holmijáról írásban rendelkezett.

— Regényes öngyilkossági mód. Egy szerelem-beteg párisi leány különös módját alkalmazá közelebből az öngyilkosságnak. Szobáját a leghatósabb illatu virágokkal töltötte meg s akkor lefeküdt s ágát is a sző szoros értelmében befedte virágokkal. Mikor megébredt, eszméletlenül feküdt, de nagy bajjal sikerült életre hozni őt; hanem az elméje megzavarodott és most azt hiszi magáról, hogy meg van halva s egy virágparadiesomban lakik.

— Kültői ajándék. Egy orosz költő egy egész kötet verset írt kedveséhez; hogy azonban e kötetet annál érdekesebbé tehesse az imádatra nézve, még a könyv bekötését is saját „énjéből“ készítette. A dolog úgy történt, hogy egyik lábát épen akkor

amputálván, ömledező rimeit levágott lábának bőrébe köttette s úgy küldötte el Dulacnéjának. — Egy béka, mely krokodilt nyelt el. Hogy a béka teste igen ruganyos és nyulékony, általában tudva van. Hatalmasan bizonyított ez az eset, melyet a londoni „Graphic“ ban olvassunk. Bostonban egy üveg-aquariumban egy béka együtt élt két krokodilkölyökkel, egy tekenyőbékával s több aranyhállal, mely utóbbiakból nem ritkán csapott fényes lakomákat. Egy napon az egyik alligator hiányzott s a tulajdonos hiába kereste azt a kis aquariumban. Végre a békát észle nyakon s egyik újat a torkába dugván, csakugyan ott lelta a 11 hüvelyk hosszú krokodilcskát e falánk állat ruganyos gyomrában.

Halálozások.

Gózon Lajos, volt honvéd alezredes, s tevékeny munkásságu polgár, elhunyt közelebb Siklóson. Ritka vítésséggel küzdött szabadságharczukban a mandsvörthi csatában, a Komárom alatti ütközetben s különösen az orosz tüzetelnek a saját-melletti sikerteljes támadásában. Azóta pedig minden ismerőse becsülését kiérdemelte szilárd, becsületes jellemé által.

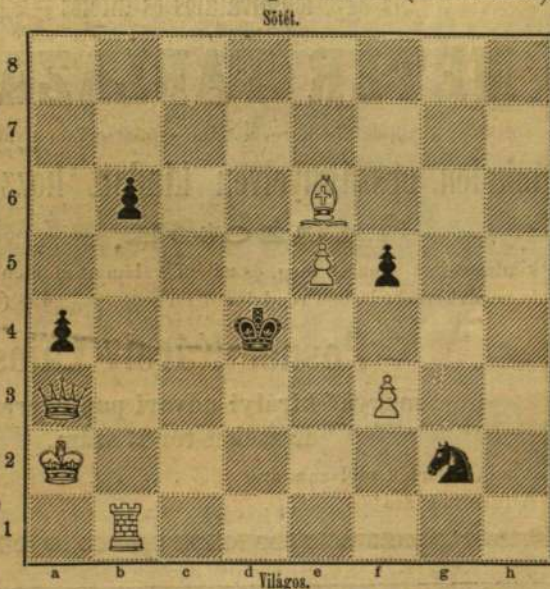
Csorba Sándor, a legfőbb ítélőszék előadó bírása, közelebb hunyt el 57 éves korában. A megboldogult hajdan Debreczen város polgármestere, később az ottani váltótörvényszék elnöke volt.

Vurum Ferencz, csanádi czimzetes kanonok, aranyimás áldozár és szakálházi plebános meghalt 82 éves korában, papságának 59-ik évében.

Elhunytak még: Csányi János, Tápé község plebánosa, 68 éves korában; dr. Klein Ignác, csáktornyai járási orvos, ki 40 évig fáradozott az orvosi pályán; deveser-áptai Kulisek Károly, ki több lapban írt és fordított közleményeket, 25 éves korában tüdőorvadásban, Budapestén; Postha János, a szentesi népkör volt elnöke, 38 éves korában; Ruttkay Sámuelné, szül. Mayer Erzsébet asszony, Temes megye tisztí főügyésének neje, 45 éves korában Temesvárt; Andrassy János, Silingyia (Aradm.) község jegyzője 59 éves korában.

SAKKJÁTEK.

778. számú feladv. Pap Dezsőtől (Miskolczon).

Világos indul s az ötödik lépésre mottó mond.

773-dik számú feladvány megfejtése.

(Bayer Konrádtól Ölműtben).

Vil. Söt. Ft6-g5: Ke4-f4: 1. Bg1-g5. 2. He2-g3. 3. Vb6-d6 mat. A többi variáns könnyű.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Giesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Górcz Károly. — Debreczenben: Zugyva Imre. — Szigetváron: Mayer Károly. — Miskolczon: Hartmann testvérek. — Egerben: Tilkovszky Fridolin. — Szabolcs: Kossuth János. — Erzsébetvárosban: Dobolyi István. — Csengerben: Ifj. Kaufmann Noe. — A pesti sakk-klub. Rövid értesítés: G. Zs. Nem tévedt el, hanem dedikáltos feladványnak kissé gyenge. Sárospatak: G. K. Feladványa sorsáról majd közelebb értesítjük. Egy sakkjáték: Mielőtt hazuvona ellen oly nemes tüzelt kardot rántunk, jobb lesz máskor az illető feladvány megfejtésével kissé behatóbban foglalkozni.

— Budapestén „Ifjusági sakk-klub“ alakult, mely eddig 23 taggal bír. — Örvendünk az ifjuság e nemes irányu buzgalmának.

Statistikai jegyzetek.

Az orosz birodalom területe. Sireljitzki, orosz tábornok ezredes most adta ki következő című munkáját: „Az orosz birodalom területi nagysága II. Sándor császár idejében”, s ebben sok eddigi téves állítást helyreigazít, s először mutatja ki határoztott számokkal az ázsiai újabb foglaltságok területi nagyságát. Az említésre méltóbb számok a következők, és pedig mindannyian földrajzi négyzetmérföldök: Az egész birodalom 400,227,31 négyzetmérföld; az európai rész — minden vízet, s még az azovi tengert is beleértve, 107,610,73 négyzetmérföld. Ebbe bele van értve a Kaukázus 8129,77 négyzetmérfölddel, de a Kaspi-tenger és az azon túli terület nincs hozzászámítva, ellenben igenis a közigazgatásilag Európához, de földrajzilag nem oda tartozó orenburgi, permi és ufaei tartományok. A főszékhely 1993,10 négyzetmérföld szigetcsoporthoz, 2148,77 négyzetmérföld szárazföldi víz, és 668,73 négyzetmérföld az azovi tenger. Oroszországnak földrajzilag vett európai része 100,129,67 négyzetmérföldet tesz, s ebből 2060,77 mérföld szárazföldi víz. Az ázsiai Oroszország most már háromszor oly nagy, mint az európai, mert közigazgatásilag véve 292,619,31 négyzetmérföldet tesz, de szorosan földrajzilag véve 300,098,77 négyzetmérföldet. E szerint Oroszország császár az összes földterület egy hatoda fölött uralkodik. Az újabb foglaltság Turkestan kormány-

zóság 87,917,37 négyzet méter tesz, melyen 70,000 orosz lakik.

Szolgálatok. A török szultán palotájában összesen 6000 főnyi férfi- és nő-cseléd sirög-forog; két kategóriára oszlanak: olyanokra, kik fizetést és ételmezt kapnak, és olyanokra, kik csak ételmezt kapnak. Az első osztályban van 350 kádije, 400 szakács, 300 kertész, 600 fekete eunuch és 600 más szolgá. A szultán naponta 1200 birkát, 2000 szárnyas állatot stb. liferálnak az udvarnak; a huszárszám havonként 60,000 frankot tesz; ezenkívül egész sereg zenész (egy női kar), színész, énekes stb. lakozik a palotában. A szultán civillistája 263 laczokból, azaz több, mint 30 millió frkot tesz.

Szerkesztői mondánivaló.

Zongor Gy. Semmi haladás; sőt! Például az a románcz: mily üres semmi, csengő-bongó rímekbe öltve. A lány elmegy bokráját kötni s mire visszatér, hogy kedvesének adja, az azalatt meghalt. Beteg volt? hallos? vagy mi történt vele? még nem tudjuk. Aligha volt baja, mert a leány nem sejtett semmi rosszat; boldog kedélyállapotát fellegzően írja le a költő. „Örömszivárvány csókoltá derülve kék egét.” Ugy-e szép? S az egész ily hangban van tartva. Ugy látszik, a szerzőben teljességgel hiányzik az érzés a való iránt s csak üres buborékokban gyönyörködik.

Bécs. H. I. Nem mondhatjuk, hogy tehetőség épen ne volna benne; itt-ott látszanak nyomai.

Például a beküldött költemény utószaka innen kezdve: „Ez is mint szegény hazatér” — az öszinteség hangján szól, erőltettség s csinált virágok nélkül s már ez jó jel. De magában még kevés arra, hogy a tehetőség felől dönteni lehessen; kivált mikor ellenében a költemény elején ily kifejezés állanak:

„Szíved édeit fölszissa

S gyöngy-rakottan szédül vissza.”

Kerülje a bombasztok. A kifejezésben szép a csin is, az erő is; de a csiszoltság nem csin s a dagály és tulzadás nem erő.

Károlyváros. A ballada nem rossz, hogy épen félre kellene vetnünk. De végén (az utolsó előtti versszakban) a vízbe merülés nem elég világos; az egész előadásnak árt a kissé erőltetett versmérték, mely csak nagy könnyűséggel kezelve szép, de ha az erőltetés nyomát viseli magán, nehézség válik.

„Hallgatom.” Az eszmélkedő elem (reflexio) oly tulnyomó benne, s oly sulyosan mozog a forma békőiban, hogy lehetetlen művészeti élvezetet találni olvasásában.

„A bérce leánya.” „A szerelem.” Az első nagyon hosszú, elnyújtott, lapos. A második nagyon rövid. De eszméi tartalom s költőiség egyikben úgy nincs, mint a másikban.

Ugra. K. K. A levél nem minket illet, hanem a kiadóhivatalt, a mely a lapok szétküldéséről gondoskodik. Áadtuk oda, s hisszük, hogy sikerülni fog kideríteni, hol történt a tévedés.

Tartalom.

Császár György (arckép). — Mesék. — Maszlag Jankó. — Fekete márvány (folyt.). — Siremlék (képpel). — A tökenövekedés története. — A vénasszonyok nyara. — A csendes-tengeri vaspálya (képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Tudományos kutatások a tengeren. — Budapesti nyomorultak. IV. — A hétről. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Hallgatók. — Szerkesztői mondánivaló. — Szakkjárték. — Statisztikai jegyzetek. — Heti naptár.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós.
(L. ezukor-utca 11. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi és hetinapi	Katolikus és protestáns naptár	Görög-országi naptár	Iszlám naptár	Nap	Hold
				hossza	kél. nyug.
1. Vasárnap.	Mindenszentek napja	20. Október (ó)	21. Mares	f. p. ó. p. ó. p. ó. p. ó. p.	6. p. este
2. Hétfő.	Halottak emléke	21. Hilarion	22. Ariel	218 53 6 47 4 40 133 11	regg. este
3. Kedd.	Viktorin	22. Albina	23. Templ. f. gör.	219 53 6 49 4 39 146 50	0 28 2 37
4. Szerda.	Borom. Károly	23. Jakab	24. [alt.]	220 53 6 50 4 37 158 2	0 38 2 59
5. Csüt.	Imre hercz.	24. Arethas	25.	221 53 6 52 4 35 170 6	2 45 3 8
6. Péntek.	Lénárd hitv.	25. Márczian	26.	222 53 6 54 4 34 180 45	3 49 3 22
7. Szombat.	Engelbert	26. Dömötör	27. S. Toled.	223 54 6 55 4 32 193 51	4 57 3 35
				224 54 6 57 4 31 205 37	6 4 9 50

Hold változásai. 3. Első negyed 17-én 3 óra 10 perczkor reggel!

HIRDETÉSEK.

Az egyetlen hivatalos és hiteles

METER TÁBLÁZAT

és a magas kir. kereskedelmi miniszterium által

minden országnyelven kiadott hozzávaló

füzetek,

kiadásomban jelentek meg, és nálam, valamint minden könyv- és papírkereskedésben rendelhető meg. 438 (2-3)

Posner Károly Lajos,
magyar királyi udvari papírkereskedő
Erzsébet-tér 1. szám.

A métermérték táblázata ára 70 kr.
A füzetek ára 20 »

Őszi idényre!

4/4 sz. Plaid-szővet csikos és sima minden színben . . . 40 kr.
» Balermo minden színben 40 »
» Mohaire és Lustre minden színben . . . 40-60 »
» Popeline, Rips és Velours a legdivatosabb színben 60-90 »
» Irish selyem Popeline divatos színben . . . 1 ft. 10 »
» Igen finom Plaid-, Manteau-szővetek 3/4 széles . . . 2 ft.
» Drap Parisienne, a legújabb 1 ft 10-1 ft 50 kr.
» Angol patentbárony, fekete 70 kr-1 ft 50 kr.
» Selyembárony 3/4 széles 2 ft-4 ft.
» Színes és fekete Poult de soie 5-10 ft.
» Gros-Faille 1-2 ft.
» 1.50-2.50 kr.

Nagy raktár színes selyemszővetekben, kendők, ágtyak-
rők és mindenféle holgyruhászövetekben meglegelőlegesebb
megszabott gyári áron.

Sgalitzer és Schönfeld.
Budapest, bálvány-utca 1. szám.
Mustrák kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

438. **Klauzál Gábor** (1)
kis-térenyi kertjében (Buda-
alatt 1 1/2 mérföldnyire) kapható:
gyümölcsfák, jó fajokból, ne-
mesítve, 2, 3, 4 és 5 évesek.

A „Franklin-Társulat” magyar iro-
dalmi intézet kiadásában Budapest,
(IV. egyetem-utca 4. sz.) jelent meg
és minden könyvtárban kapható:

HÖLGYEK LANTJA.
Magyar költők műveiből.
Szerkesztette
ZILAHY KÁROLY.
Egy aczélmetszettel.
Második bővített kiadás.
Ára füzve: 2 ft., diszkótésben 3 ft.

HÖLGYEK TITKÁRA.
Legújabb és legteljesebb
levelezőkönyv nők számára.
Negyedik bővített kiadás.
(8-rét, VIII és 312 l.) — Ára
kemény kötésben 1 ft. 50 kr.

Dr. Pattison-féle
köszvény-gyapot
azonnal enyhít és gyorsan gyógyít
mindennemű
köszvényt és csúzt
mint: arcz-, mell-, nyak- és fog-
fájást, fej-, kéz- és térdköszvényt,
tagzsugargatást, hát és derek fáj-
dalmat.
Egész csomagban 70 kr. és
félcsomagban 40 kr-ért kapható.
Török József gyógyszer. Pest,
király-utca 7. sz. Boka. A. Arad,
szabó-utca 1. sz. Heinrich F.
Pozsony, Pecher J. E. gyógyszer.
Temesvár. 418 (3-9)

Farkas H. és társa
Budapest, váci-utca 16. szám

ajánlja díszan felszerelt női ruhák és felöltönyök, továbbá
diszöltönyök, utazó- és séta-öltöny raktárát a legolcsóbb
árak mellett.

Mérték szerinti megrendelések legrövidebb időben
teljesítettnek és kívánatra minták ingyen és bérmentve meg-
küldetnek. 363 (7-12)

A „Franklin-Társulat” magyar irod. intézet és könyv-
nyomda kiadásában Budapest
(egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyv-
kereskedésben kapható:

Községi jegyzők naptára

és

ÉVKÖNYVE.

Első évfolyam. Ára füzve 1 frt.

TARTALOM:
Naptári rész. — Mit akarunk? Dr. Dárday Sándortól.
I. Politikai és közigazgatási rész.
Dr. Sipos Árpád. Alkotmányunk legújabb fejlődése. —
Láng Géza. Községi költségvetési előirányzatokról.
— A községi jegyzői nyugdíjintézetekről. — A köz-
ségi előjárás befolyása a községe életfejlődésére.
II. Jog- és törvényismertetési rész.
1. Szerződés felvétele, különös tekintettel a telek-
könyvi jogokra. — 2. A bírósági határozatok kézbe-
sítéséről. — 3. Közjegyzőség.
III. Gazdasági rész.
Engelbrecht Károly. Állattenyésztés és állatgyógyá-
zat. — Dr. Perlaky Mihály. Borászat. — A méter-
rendszer. — Országos vásárok.

Vászon- és fehérnemű-gyár

ajánlja gazdagon fő szerelt raktárát mindennemű férfi-, női- és gyermek-fehérneműből, valamint
rumburgi, hollandi, creas s fonalgöcsök, asztalkendő, törülközők, asztal- és ágtyerítőket, len- és gyapokelméit,
zsinór- és piquet-barket, chiffon, zsebkendő, férfi és női harisnyák barmulatos uleső áron.

ARJEGYÉK.

Férfi vászoningek 1.50, 2 forintig
» való li rumburgi vászonból 2.50, 3.—, 5 ftig.
» ránczott mell 2.50, 3.50, 5.—, legfin. 6 ft.
» (chiffonból) 1.50, 2.—, legfinomabb 2.50.
» harántos mell 2.80, 3.—.
» himzett mell 3.50, 6.—.
Színes férfi creton-inge legújabb divatnak, 1.50,
1.80, 2.50.
Oxford- vagy sephir-inge, 2.50, 3.50, 4.—.
Férfi lábravalók, (valódi vászon, magyar vagy német
szabás.) 1.20, 1.50, 1.80, 2.50.
Női ingek (vászon és chiffon) 1.20-5.50 legfin. himz.
Corsetek, simák, himz., vagy szíelle 1.50, 3, 4, 5 6 ft.
Videki megrendelések — postán, vasúti, gőzhajói szétküldéssel pontosan s gyorsan teljesítettnek,
a megrendelési ár beklüldése vagy utánvétele mellett. (Férfiingek megrendelésénél a nyakbőség beklü-
dését kérjük. Meg nem felelő árak visszafizettetnek. Ti-zetelet!

FOGL D. és TÁRSA

Budapest, kishid-utca 5-ik szám, váci-utca sarkán, a vastaskőház.

404 (3-0)

A POLLAZK-féle
újoman nyitott
(2-0)

27 kros

átalános
áru-csarnokban
Bécsben
Mariahilfstrasse 1. szám.

gyönyörű ruhák, szövetek
legújabb divatnak, minden szín-
ben, sima, csikos, vagy sötét kecskával, és
pedig: Ulster, Rips, vezatos plaid-szővetek,
egyedül nem kockázás plaid-szővetek, a
legújabb és legdivatosabb és legdivatosabb és
sarki fűző (Váratlan) és legújabb ruhák és
északit, szövetek, legújabb ruhák, ruha-
burcák, csomósok, percek, creton (bőr-
burcák) és fűzők, kék, fekete, barna és fehér
sodronyozott és fűzők, rumburgi,
hollandi, nyers szöveti fűzők, hár és bór-
vászon, színes és virágos csiz, és fehér
csipke és mosás-fűzők, asztal- és ágty-
ruba, színes és virágos csiz, és fehér
törülközők, legújabb asztal- és ágty-
divat-szővetek, chiffon 3/4 és 3/2 széles, vár-
kosztás-szővetek, selyem és kender-nyak-
kötők, minden alakban, harisnyák, botcsok-
k, kényű, vászon- és batizt-zsebkendő,
nagy raktár színes és hásony-szálakból,
valamint öltözködési minden szín- és szélesség-
ben, s még több ezer mindenféle tárgy

Küldemények utánvelettel pontosan és
leltármentesen eszéküldetnek. Mint-
a fűzőkban ingyen küldetnek.

Minden régi köhögés ellen,
mellfájalmak, sok évi rekedtség, torokbajok s tüdő nyálkás-
dás ellen a több orvos által megpróált

FEHÉR MELLSZÓR

oly gyógyszer, mely még soha sem használtatott a legkisebbet is eredmény előidézésére nélkül. Ezen szörp
már az első használatnál feltűnőleg jótékonyan hat, sőt görcsös és hők-hurtnál elősegíti a nyúlós és
megrekedő nyálka kiköphögését, azonnal enyhíti a gége ingerlékenységét és rövid idő alatt eltávolít minden,
ha még oly heves, sőt magát a legveszélyesebb szárazbetegségi köhögést, és a vérhánnyást is.
Ára: 1 egész üveg 3.60, fél üveg 1.80, negyed üveg 90 kr. Csomagolva üvegenként 20 kral több.

Mayer & A. W. Breslauban. Főraktár Budapest: Török József gyógyszerész úrnál, király-
utca 7-ik szám. 440 (1-6)

A bécsi világiállításon is kitüntetett!

Ez idén különös egészséges szemű

„Egri gyökerez és sima szőlővesszők”

ez őszi idényre, vagy a tavaszra előre megren-
delhetők

411 (1-3)

Ifj. Sir Antal,
kereskedelmi műkértésnél Egerben.

Egy emberbarát tanácsa.

A kártyajáték szenvedélyétől gyökeresen kigyógyított
egy barátom azon indítványa, szerencsémért a kis lottóban
megkísérteni. Negyedévenkénti 25-27 frt betéttel folyton
jelentékeny összegeket nyertem Orlicse R., matematikai
tanár ur, — Berlinben, Wilhelmstrasse 125 járkutasítá-
sai segélyével. Ezt könnyen megkísértheti mindenki.
B... Prága mellett. Stühlik József.
Bortó-utásításait illetőleg Orlicse R.,
matematikai tanár ur Berlinben,
Wilhelmstrasse 125. készségesen válaszol
ingyen és bérmentve. S. J.

424 (1)

Altesti sérvszendvedők
Sturzenegger Gottlib, Herisauban
(Helvetia)

ártalmatlanul, működő sérvkiegészítők egy megl-pó gyógy-
szert találnak. Számítalan bizonyítványok és megköszönő irat-
tok vannak mellékelve a használati utasításhoz. Kapható
csupán 3 frt 20 kr-ért egy Sturzenegger & Altal, valamint
Pesten: Formágyi Ferencz gyógyszer a sz. Máriához, Zágráb-
ban: Mitlbach Zsigmond gyógyszer Temesváron: Pecher J. E.
gyógysz. a segítő Máriához, és Bécsben: Weiss József szer-
esen gyógyszerárban, Tuchlauben 27. sz. 442 (1-8)

Rothausner testvérek
ajándékok és háztartási tárgyak kereskedése
magyar és külföldön.

Budapest, király-utca 1. szám.
446 (1-12)

Rendkívüli!
jutányos áron kaphatók
gyönyörű
selyem
és
ruhakelmék
DÉTSCHY és WEISSBERGER
női divatrú üztében
Budapest, bécsi-utca 2/a sz.

Minták kívánatra ingyen
és bérmentve küldetnek.
Megrendelések gyorsan
és pontosan eszéküld-
tetnek. 352 (11-25)

A Franklin-Társulat
magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában
megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

Protestáns új képes naptár

1875. évre.

Szerkesztette Dúzs Sándor, tanár.

Ára füzve 50 kr.

Tartalom: Naptári rész. — Bélyegfokozat. —
Ajándék keresztleányomnak (Frei-
ligrath után) Dömötör János. — Hajnal Ábel
(arcképpel). — Szókött fiu. (Elbeszélés). — Hunfalvy
Pál (arcképpel). — Vázlatok a nagykorosi ref. egy-
ház multjából (képpel). — Beöthy Zsigmond (arcké-
ppel). — A vén harangzó. Tompa Mihálytól. —
György Vilmos (arcképpel). — Árnayak (Dickens
Cristmas-Stories-jából), angolból fordította Kalocsa
Róza. — Bethlen Gábor erdélyi fejedelem szül. háza
Maros-Illyén (képpel). — Vinyédi István kiadatlan
levelei közül. Szilágyi Sándortól. — Orvosi tanács-
adó. — Protestáns egyházi tiszti névtár. — Az új mér-
tékek. — Országos vásárok. — Melléklet: A
magyar birodalombeli protestánsoknak felekezet és
nemzetiség szerinti graphikai áttekintési térképe,
magyarizattal.

GERENDAY A.

gránit s márványmű gyáriraktárai

léteznek „Mária-Valeria-utca” szögletén,
a görög egyház átellenében és a „piaristák” épü-
letében, — sarok — dunapart és plébánia-téren

Budapest. 415 (3-3)

Ajánlja nagyválasztékban

SIREMLÉK KÉSZLETEIT

legjutányosabb ár mellett.

A legbiztosabb és legkellemesebb szer

váltóláz ellen,

különösen gyermekeknek, kik a keserű Chinint másképp bevenni
nem képesek a

Chinin-csokoládé

és a

Chinin-cukor

Rozsnyay M., gyógyszerész Aradon (ezelőtt Zombán),
melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése
Fiumében pályadíjjal koszorúzott.
Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jóhírű
gyógyszertárában.
A hamisításoktól óvakodni kell!
Mindenki csak a Rozsnyay M.-féle pályakoszorú-
zott készítményt kérje és fogadja el. 135 (48-0)

A „FRANKLIN-TÁRSULAT” magyar irodalmi intézet és
könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám)
megjelent és kapható minden könyvkereskedésben:

A királyföldi viszonyok ismertetése

irta
JAKAB ELEK,
a magyar tudományos akadémia levelező tagja
Ára füzve 1 ft. 60 kr.

Erdélyország története,

tekintettel mivelődésére.
irta
Szilágyi Sándor.
Czímképes kiadás. — Két kötet.
Ára füzve 4 forint — Diszkótésben 6 forint.

Női-divatárak

legujabb az őszi idényre bámulatra olesó áron.

Selyemszövetek, fekete, színes vagy csikos.
Bársonyok, selyemben, valamint valódi angol szabad.
Ruhakelmék minden divatban, a legujabb színekben.
Terno, női kendők, flanel, rips, cashemir, irlandi selyem-popolin.
Butorrippek, creton, suttin, csipke-függönyök.
Szönyegek, perzsiai, smyrnai és angol gyártmányok, továbbá mindenemű vászonárak és sokféle más cikkek a 433 (3-6)

bécsi világkiállítási árucikkek végeladásában

Budapest. hatvani-utca 2. sz., a régi posta épületben.

ARUSÁRNOKBAN
27. KI. (3-0)
Bécsi világkiállítási árucikkek végeladásában
Budapest. hatvani-utca 2. sz., a régi posta épületben.

A legjobb szer orosz bőr-olaj.

Ez az olaj mindenekelőtt zamata által tűnik ki, úgy, hogy oly cipőkkel, melyeken ez alkalmaztatott, a „alonban is meg lehet jelenni. Ezen olaj által a bőr a levegő, melegség és nedvesség behatásai ellen megóvódik; időközönként ezzel bekenve, a bőr bársonysimassággal bír, vízmentes és felette ruganyossá lesz. A lábizzadás nem hat többé kártékonyan a bőrre, puha és sima marad, és sokkal tovább tart. A bőr-plaj alkalmazása után, a bőr mindenkor fényesíthetik s ezáltal szép, tartós fényt nyer.

Egy üveg ára 1 és 2 frt.,
valamint pléhpalackokban 5 és 10 fontjával.

Éremmel kitüntetett

cs. kir. kiz. szabad. Osztr.-Magyarors. nézve.

Átalános salon zsirfénymáz

uri és hölgycipőkre, valamint lószerszámokra.
Az alulírottak sikerült kifűző cipőmázát feltalálta, midőn a cipők fényesítése feleslegessé vált. Csupán ecettel kell a mázt a használati utasítás szerint alkalmazni, és néhány perc múlva mély feketében fénylenek a cipők, mert a máz azonnal megszárad. A bőr ezáltal nem szenved, sőt puha és simává válik, nem török és vízmentessé lesz, mi hasonló találmányoknál eddig nem fordult elő.

Úvegekben 1, 2 és 3 forintért küldi szét
a gyári főraktár
Gronár János utódjaitól
Bécsben, Kohlmarkt 5. sz.
A „Daum“ kávéház átellenében az udvarban balra.

Budapest, november 8-án 1874.

45-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft.
Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csapán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

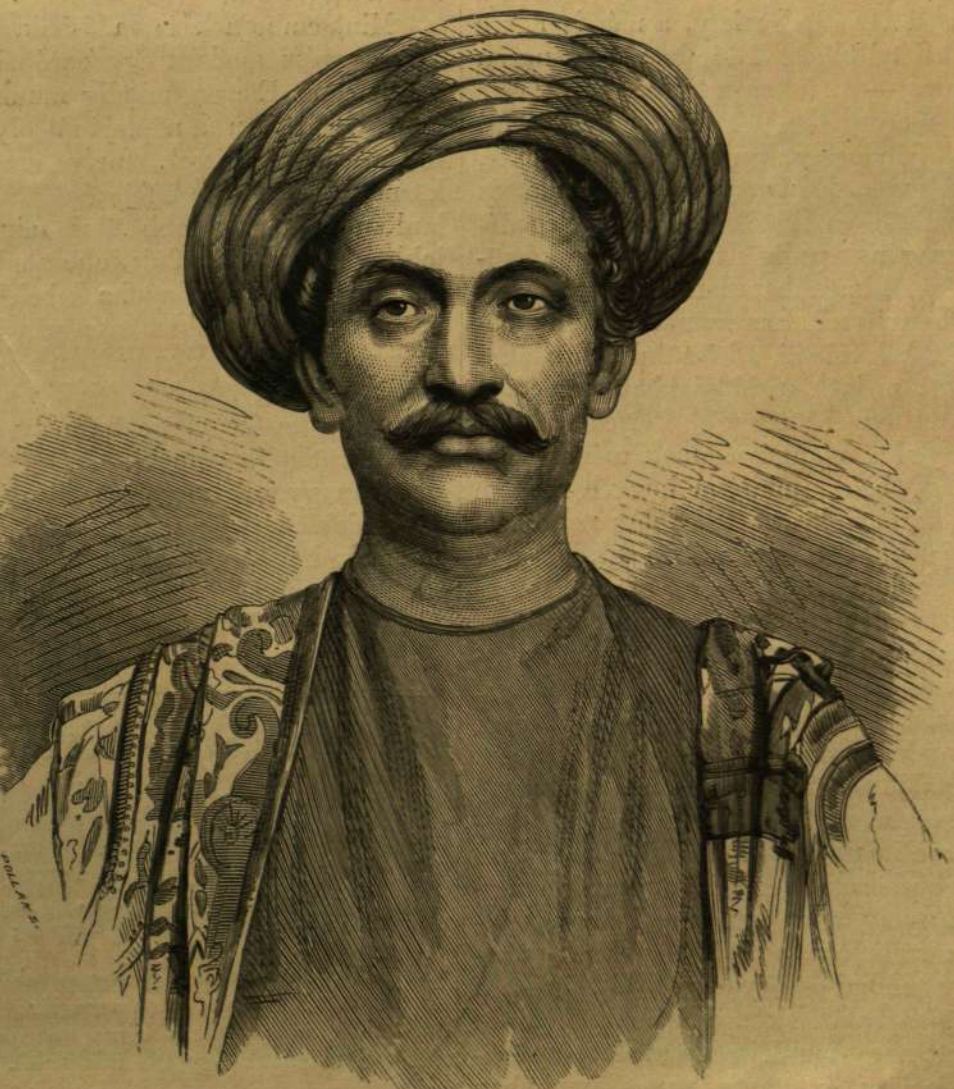
XXI. évfolyam.

BIRDETÉSEK DIJA: Egy ötven hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri írtatásnál 15 krajczár; többszöri írtatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden írtatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket előző Hétben: Mannesstein és Vogler Wallischgasse Nr. 10, Moser R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppelk A. Wollzeile Nr. 22.

BABU RAJENDROLÁLA MITRA.

Itka eset, hogy az európai tudományosság, tisztességet szerezni magának, egy más világrészbeli — s ki-vált nem amerikai, hanem éppen ázsiai tudós felé forduljon s annak nevét filizze dicsősége koszorujába. Akadémiánk magát tisztelte meg jobban, mint az illetőt, midőn Kelet-Indiában élő néhány tudós európai mellett egy valódi hindu (benszült) tudóst is külső tagjai sorába fűzött: Babu Rajendrolála Mitrát tudniillik, kinek arczképét ma bemutatjuk, ki egy idegen égalj s más embertörzs szülötte, de az emberiség nagy szövetségének, a tudományok köztársaságának egyenjogú tagja, mert a maga szakmájában, ugymint a szanszkrit irodalomban és nyelvtudományban, nemcsak a hindu népek — melynek szülötte, — hanem az általános tudományosságnak is egyik disze s évek óta első rangú tekintélye.

Rajendrolála Mitra, kit a m. tud. akadémia 1865. decz. 10-én választott meg külső tagjának, a kalkuttai Asiatic Society alelnöke s hazájában, a tudomány arisztokráciájánál fogva magas rangú egyén, — ezt fejezi ki a neve elé illesztett »Babu« címzés, — született Kalkuttában, Kelet-India fővárosában, 1822. febr. 26-án. Atyja régi nemes hindu család ivadéka volt, kinek egyik öse, Kalidasa Mitra, Kanoujából származott s a gauri Adiszura király által emeltetett nemesi rangra, még a X. században Kr. u. Egyik későbbi öse Bengalia uralkodójának minisztere volt, és Shah Achem delhii császár alatt hadseregparancsnokká emelkedett, s örökös rájá és bahadur (= bátor) ranggal ruházott föl. A Mitra család századokon át befolyásos és nagy birtoku nemzetség volt a szent Ganges deltájában, míg végre a maharatták (a birodalom északkeleti részében lakó harcász indiai nép) háborúi következtében javaival együtt régi fényét is elvesztette a jelen század első éveiben (1802).

BABU RAJENDROLÁLA MITRA.

BUDAPESTI KALAUZ.

AGYAGÁRUK. Fischer J. bécsi-utca 1. sz. a. agyagárak, kandallók, fűtőkádák, terracotta-alakok s tüpörbás téglák; mindennemű porcellán és kőedény árak gyári raktára.	FODRÁSZOK. Schadeberg Béla, hölgy és férfi fodrászati terem borotválással egybekötve. — Dúsan felszerelt raktár mindennemű hajmunkálatokból a legújabb divat szerint a t. sz. hölgy és férfi közönség számára, csalmá és talpatlással elkészítve jutányos áron. — Vidéki megrendelések pontosan és jutányosan teljesítenek. Üzleti helyiség őr-utca 6-dik szám. A Mexikóihoz.	KÖNYVKERESKEDESEK. Kilian Frigyes, magyar kir. egyetemi könyvtáros, váci-utca, Calderoni és Társaság mellett, bel- és külföldi irodalom.	MINISZTERIUMOK. M. kir. miniszterelnökség: Budavár, gróf Sándor-palota. M. kir. honvédelmi miniszterium: Budavár, őr-utca. M. kir. belügyminiszterium: Budavár, őr-utca. M. kir. vallás- és közoktatási miniszterium: Budavár, országkúria. M. kir. pénzügyi miniszterium: Budavár, sz. hárszék 187. sz. M. kir. földműv., ipar- és keresked. miniszterium: Pest, aldunor 2. sz. M. kir. közlekedési miniszterium: Pest, tükör-utca 1. sz. M. kir. igazságügyi miniszterium: Pest, Deák-utca 14. sz.	PAPIR-, RAJZ- ÉS FESTŐSZERKERESKEDEK. Seefelner J. L., m. kir. udvari szállító, Kigly-utca 4. szám mindennemű író-, rajz- és festőszerek, monogram-papírok, látogatási jegyek, cőtillan felszerelések, stb. Árjegyzék ingyen és bérmentesen, vidéki megrendelések gyorsan és pontosan eszközöltenek.
ÁSVÁNYVIZEK. Erdőskuty L., m. kir. udvari szállító, Erzsébet-tér 1. sz., bel- és külföldi ásványvizek és forrás-termékek legújabb raktára; mindenkor friss minőségben.	FÜSZKERESKEDESEK. Vághy Lajos, Pest, nádor-utca 1. sz. Fűszerek, csomagol. s borkereskedelem, egyesítve csinosan berendezett bor- és csomagolási helyiséggel.	KÖNYVNYOMDÁK. Franklin-Társulat, magyar irodalmi intézet s könyvnyomda, egyetem-utca 4. sz. a.	LÁMPÁK ÉS CSILLÁROK. Dittmar R., fűtő- és nádor-utca sarkán. A legnagyobb választékban petroleum- és olajlámpák, lejutányos árban.	POSZTÓTÁR. Liptay Pál és Társaság, bécsi-utca 5. sz., vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesítenek. Minták ingyen és bérmentesen.
BÁDOGOS-ÁRUK. Kutschera G., aranykő-utca 6. sz. a. csosotek és szoboralkotások, kert- és tüdőfűtők, a válogatott raktár bádogos-árakból.	GYÓGYSZERESZK. Török József, király-utca 7. sz. a.; válogatott raktár mindennemű bel- és külföldi hasznos specialitásoknak.	LÁTNIVALÓK. Állatkert, közlekedés társaságokkal. Bemenet 30 kr. Budai várpalota, a vár felüljárásig közbenjárás mellett. Ezerházy-képtár, árva. Nemzeti múzeum, országút; az egyes termek 9-10 óráig nyitva vannak. Határ: régiségek, kedv és szerda; képtár, csütörtök; természetgyűjtemény. Országkúria, Sándor-utca.	MULATÓ-HELYEK. Nemzeti színház, kerpesi-ut. Opera: kedden, csütörtökön, szombaton, Dráma, népszínmű, vígjáték: vasárnap, hétfőn, szerdán, pénteken. Nemzeti színház gyapjú-utca. Dráma, operetta, vígjáték. Nemzeti színház a Hermina-téren. Opera.	RUHARAKTÁRAK. Rajusz József szabómesternél a „bonvédhez“ Pesten, hatvani-utca 4-ik sz., a barokk épületben a régi posta átellenében, mindenféle ruhák urak és fiúk számára legjutányosabb áron készen kaphatók.
BANK- ÉS VÁLTÓ-ÜZLETEK. Általános forgalmi bank-intézet. Henz Wehli és Seherl, József-tér 12. sz. a. Értékpapírok bevásárlása és eladása. Azokra előlegek. Czetz, Holzwarth és Schubert, Pest, U. V. Diana-fürdő, mindenféle részvények, állampapírok és sorjegyek bevásárlása és eladása. Vidéki megrendelések pontosan és gyorsan teljesítenek.	HIRLAPOK ELADÁSA. E lapok kiadó-hivatalában több mint 100-féle, — s 1830-dik évtől 1873. évig megjelent hírlapok, ezek közt: Pesti Hírlap, Vasárnapi Ujság, Falusi Gazda, Jogtudományi Közlöny, Pester Zeitung s Köpés Kiállítási Lapok, teljes évi folyamokban jutányos ártól a fognak adatni.	ORVOSOK. Dr. Elber V. Budapesten, József-utca 6. szám házában, rendelt 2-4 óráig; ugyanott kapható: »Nemzeti és vésztűz« című műve 1 frton, postával: 1 frt 10 kr. (Lásd a »Politikai Ujdonságok«-ban hirdetményt). Dr. Ernst L. a külföldi külső és a ragadós betegségek hasznosnyvi gyógy-mód szerint fényes sikerrel gyógyít. E betegségek gyakran a végbél, hogy azonban siker essék el a legkönyvemiből módon nagy adag jód és kénészével kezeltenek. Az így gyógyultak azonban a legborzastóbb utóbajoktól támadhatnak meg; annyira, hogy a könnyelmi gyógykezelés miatt késő vésztűz gyanúval néznek. Ily vésztűz ellen menedéket nyújt a hasznosnyvi gyógy-mód, mert nemcsak a legrégibb bajokat meggyógyítja, de hatása oly jótékony, hogy utóbajoktól félni nem kell. Az életrend oly egyszerű, hogy mindenkiől megtartható. Pesten, két sz. utca 24. szám, 2. emelet. Rendelési idő: délelőtt 10-12, délután 1-5 óráig. Levél-ileg is eszközöltek rendelés. Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor szülés és szemész. Rendel. naponként: délelőtt 10 óráig 1-ig, délután 3 óráig 5-ig és este 7 óráig 8-ig. — Lakik: Pest, belváros, Kigly-utca 2. sz., Kigly- és városház-utca sarkán (Rottenbiller út háza-ban) 1-ső emeleten, bemenet a lépcsőn.	SZÁLLODÁK. Európa szálloda, Ferenc József-tér. Hungária nagy szálloda, aldunor. Magyar király szálloda, Dorottya-utca. Nádor szálloda, váci-utca. Nemzeti szálloda, váci-utca. Vadászkürt szálloda, kihid-utca. (Mind elsőrendűek.)	
BUTOROK. Glogovátz Ferenc, kárpitos, rostély-utca 6. sz. a. a Károly-kaszárnya épületben. Nagy butorraktár. Polák Zsigmond, nádor-utca 17. sz. Butor-csarnok mindennemű fa- és szőnyeg-butorok dúsan felszerelt raktára.	ILLATSZERÁRUK. Vértessai Sándor, m. kir. udvari illatszertár, Kristóf-tér 1-ső szám alatt Pesten. Gadagon felszerelt illatraktár, mindennemű angol és francia illatszerek, ugyancsak nagy választékban bel- és külföldi tolette-cikkek.	LEGNYOMÁSÚ TÁVIRDAK. Ohm C. O. Pest, József-tér 15. sz. a.; előad legnyomású, valamint villanyos hízi- s szoba-távírdá-berendezéseket, a legújabb hírvitel, méltányos feltételek s több évi jótállás mellett. Árjegyzék s kimutatások ingyen szolgáltatnak ki.	ORVOSOK. Dr. Elber V. Budapesten, József-utca 6. szám házában, rendelt 2-4 óráig; ugyanott kapható: »Nemzeti és vésztűz« című műve 1 frton, postával: 1 frt 10 kr. (Lásd a »Politikai Ujdonságok«-ban hirdetményt). Dr. Ernst L. a külföldi külső és a ragadós betegségek hasznosnyvi gyógy-mód szerint fényes sikerrel gyógyít. E betegségek gyakran a végbél, hogy azonban siker essék el a legkönyvemiből módon nagy adag jód és kénészével kezeltenek. Az így gyógyultak azonban a legborzastóbb utóbajoktól támadhatnak meg; annyira, hogy a könnyelmi gyógykezelés miatt késő vésztűz gyanúval néznek. Ily vésztűz ellen menedéket nyújt a hasznosnyvi gyógy-mód, mert nemcsak a legrégibb bajokat meggyógyítja, de hatása oly jótékony, hogy utóbajoktól félni nem kell. Az életrend oly egyszerű, hogy mindenkiől megtartható. Pesten, két sz. utca 24. szám, 2. emelet. Rendelési idő: délelőtt 10-12, délután 1-5 óráig. Levél-ileg is eszközöltek rendelés. Dr. Handler Mór, orvos és sebészudor szülés és szemész. Rendel. naponként: délelőtt 10 óráig 1-ig, délután 3 óráig 5-ig és este 7 óráig 8-ig. — Lakik: Pest, belváros, Kigly-utca 2. sz., Kigly- és városház-utca sarkán (Rottenbiller út háza-ban) 1-ső emeleten, bemenet a lépcsőn.	TAKARÓPAPIROS. E lapok kiadó-hivatalában, egyetem-utca 4. sz. a., nagy ívek, másszankint 10 frt a vasúthoz szállítva.
DIVAT-S NŐI PÉPERE-ÁRUK. Boros A., ezeltől Türesh F., váci-utca 19. sz.; menyasszonyi készletek, vászonnemű, fehérneműek, csipkék, himeségek s ablakfüggönyök nagy raktára.	KÜLFÖLDI ÜGYNÖKSÉGEK. (Consultatások.) Belga: Hungaria-szálloda. Dánországi: király-utca 29. sz. Észak-amerikai Egyes. Állam. vas-utca. Franciaország: akadémia-utca. Görögország: Deák-utca 15. sz. Nagybritannia: országút 39. sz. Németalföld: kétsas-utca 15. sz. Németbirodalom: országút. Olaszország: megyeház 9. sz. Oroszország: Hungaria-szálloda. Spanyolország: nádor-utca 25. sz. Svájc: Buda, hatvani-utca 588. sz. Törökország: 6-sz-utca.	LÓPOR. A legújabb svájci vadászpor, 1 és 2 fontos szelvényekben mindenkor készletben van fűtő-féle 1-ső magyar kir. lópor-árúdjában, kalap-utca 8. sz. 3-dik utca jobbra a régi városba mögött.	MÉTERMÉRTÉK ÉS RENDSZER. (Calderoni és Társaság, (mátyánk-utca). Szemlélteti gyűjtemény a méter-rendszer megismertetésére. — Lásd a hirdetésit a variót. Görög István, hatvani-utca 16. szám. Ganszerek és orvos-gyógyászati műszerek nagy választéka.	THEA ÉS RHUM. Dietrich és Gottschell, fürkár váci-utca 14. sz. a. és a főkereskedése kinyitótér.
DISZMŰ GYÁRI ÁRU RAKTÁRAK. Márton Alajos, váci-utca, nemzeti-szállodával szemközti. Legnagyobb raktár bronz-, bőr- és porcellán-diszmű-ujdonságokból, a hol az üzlet átvezetése vérvékön kívül vendégek is szivesen fogadjának, legkésőbb már a karácsonykor az új kiállítás is megkezdhető. Reitauer testvérek, király-utca 1. sz. Petrovits-féle házban. Egyesült gyári árak raktára, diszmű-, norinbergi-, rövid- és szőtt-árak, drágakő- és ékszer-imitáció, pakfong- és alpacá-árak, hál- és utazó-eszközök, gyermek játékszerek nagy ki-választásban. Eladás nagyban és kiscsinben.	ÜVEGKERESKEDEK. Görög István, hatvani-utca 16. szám. Üvegtermékek, asztali készletek és tükrök.	VARRÓGÉPEK. Csak Ohm C. O.-nál, József-tér 15. sz.; valódi amerikai szűrművek Wehler és Wilson és ifjabb Howe Ellistől New-Yorkban.	ZONGORA-RAKTÁRAK. Eder A. Gyula, váci-utca 12. sz. a., elad, vezse s becsért mindennemű zongorát, pianót s harmonikumokat.	

Kiadja és nyomtatja a „Franklin-társulat“ magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest (egyetem-utca 4-ik szám).